

Četiri scenarija vanjske politike SAD prema državama Jugoistočne Europe u razdoblju 2025.-2035. godine

Bradica, Goran

Professional thesis / Završni specijalistički

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:566784>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij „Vanjska politika i diplomacija“

**"Četiri scenarija vanjske politike SAD prema državama
Jugoistočne Europe u razdoblju 2025.-2035. godine"**

Završni specijalistički rad

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Đana Luša

Student: Goran Bradica

Zagreb
studeni, 2024. godine

Sadržaj

1.	Uvod	
1.1.	Teorijsko - metodološki okvir rada.....	1
1.2.	Definiranje osnovnih koncepata i pojmova.....	3
2.	Kontekst odnosa SAD prema državama Jugoistočne Europe.....	5
2.1	Vanjska politika SAD.....	5
2.2.	Jugoistočna Europa: vanjskopolitičke pozicije.....	7
3.	Četiri scenarija razvoja vanjske politike SAD prema državama Jugoistočne Europe.....	12
3.1.	Struktura scenarija.....	12
3.2.	Četiri scenarija	15
3.2.1.	Scenarij „Tvrđava Jugoistočna Europa“.....	15
3.2.2.	Scenarij „Balkanska krčma“.....	21
3.2.3.	Scenarij „Jalta II“.....	26
3.2.4.	Scenarij „Igra olovkom na političkoj karti“.....	29
4.	Zaključak	32
5.	Literatura	34
6.	Sažetak i ključne riječi.....	37

1. Uvod

1.1. Teorijsko - metodološki okvir rada

SAD su u duljem proteklom vremenskom razdoblju, a posebno nakon pada Berlinskog zida 1989. godine, politički, diplomatski i vojno prisutne u Jugoistočnoj Europi.¹ Države Jugoistočne Europe u euroatlantskim integracijama vide povijesnu priliku za općedruštveni razvoj i odnose sa SAD shvaćaju kao imperativ. Neizvjesnosti oko smjera vanjske politike nakon predsjedničkih izbora u Americi 2024. godine, kontroverzni utjecaj Ruske Federacije i NR Kine (u nastavku teksta Kina) na politički, gospodarski i društveni život u državama Jugoistočne Europe koje prati porast nacionalizama, vjerske isključivosti i odustajanja od demokratskih vrijednosti impliciraju moguće promjene u vanjskoj politici SAD prema ovom dijelu svijeta.

Vanjska politika SAD prema državama Jugoistočne Europe istražit će se u kontekstu njenih temeljnih paradigmi, deklariranih vanjskopolitičkih opcija i vjerojatnih konzekvenci u budućoj regionalnoj perspektivi te će se modelirati moguće političke i društvene situacije proizašle reakcijama lokalnih i konkurentnih svjetskih aktera i djelovanjem političkih i društvenih procesa.

U radu se polazi od sljedeće hipoteze: Aktualno problematiziranje primarnih paradigmi vanjske politike u vodećim državnim institucijama SAD, redefiniranje američkih interesa u Europi, Bliskom istoku, Sjevernoj Africi i Aziji i tijesno vojno i političko sučeljavanje SAD s Ruskom Federacijom i Kinom, opravdavaju izradu više variranih modela mogućih budućih američkih politika prema skupu fragilnih, konfliktnih i politički volatilnih država Jugoistočne Europe kao putokaza za moguće političke i civilizacijske perspektive američko-europskih odnosa.

Izložit će se 4 eksplorativna scenarija vanjske politike SAD prema državama Jugoistočne Europe za razdoblje 2025.-2035. godina, koji će prezentirati alternativni razvoj događaja. U scenarijima će biti iznesene kvalitativne interpretacije podataka deduktivnom metodom. Izrada scenarija će krenuti od kritičnih neizvjesnosti: moguće promjene pristupa američke vanjske politike nakon izbora 2024. godina; mogući završetak rata u Ukrajini i uvjeti te okolnosti

¹ Jugoistočnu Europu čine države: Hrvatska, BiH, Crna Gora, Albanija, Srbija, Kosovo, Sjeverna Makedonija, Grčka, Rumunjska, Bugarska i Turska- izvor *The CIA World Factbook 2023-2024* (2023) Skyhorse Publishing- CIA,2023

primirja između Ukrajine i Ruske Federacije; reformiranje odlučivanja u EU i primanje novih članica iz Jugoistočne Europe; vanjskopolitički smjer Srbije i stabilnost budućih pozicija aktualnih političkih snaga na vlasti toj zemlji; ideološke, vanjskopolitičke i unutarnjopolitičke pozicije Turske; daljnja konfrontacija Kine sa SAD i njihovim zapadnim saveznicima.

Metoda scenarija je jedna od metoda studija budućnosti, grane društvenih znanosti koja na sustavni i interdisciplinarni način proučava socijalni i tehnički razvoj koji će oblikovati egzistenciju ljudske rase u bližoj i daljoj budućnosti. U literaturi na engleskom jeziku inačice navedenog pojma su: scenario planning, scenario thinking, scenario analysis, scenario prediction, a disciplina proučavanja budućnosti se naziva inačicama futures research, futurism, futurology. Metoda scenarija koherentno prikazuje mogućnost buduće realnosti, objašnjava pretpostavke koje mogu dovesti do razvoja takve buduće realnosti, i izravno ili neizravno nudi pretpostavke za akciju za izbjegavanje ili poticanje projiciranih budućih situacija²

Inicijalna ideja je projekcija kretanja od vjerojatnog i neočekivanog/nepredviđenog slijeda događaja netransparentno signaliziranih u sadašnjosti do kulminacije tog kretanja u vremenski bliže ili dalje alterniranoj budućoj stvarnosti. Svrha je potaknuti aktere (i promatrače !) oblikovanja današnjice na preispitivanje pretpostavki, kapaciteta i percepcije ishoda djelovanja. Primjena metode pomaže svjesnijem suočavanju s rizicima i obučava u detektiranju nepercipiranih opasnosti i zapreka. Metodom scenarija, između ostalih, operiraju adresati projekcija vanjskih politika država, a od početka Hladnog rata, globalizacije pa do današnjeg “uzburkanog” doba povezana je i s proučavanjem međunarodnih odnosa. Afirmirala se tijekom 50-tih godina u SAD-u u neprofitnoj organizaciji RAND Corporation kroz proučavanje unutarnjeg stanja u pojedinim svjetskim državama za procjenu opsega naoružavanja i vojnih strategija SAD-a. U 60-tim godinama počela se primjenjivati u multinacionalnim kompanijama poput Royal Dutch/Shell za donošenje menadžerskih odluka u kontekstu fluktuacije proizvodnje i prodaje sirovina na svjetskim tržištima, prvenstveno ugljikovodika. Proširenje primjene metode scenarija prezentirano je kroz publikaciju Rimskog kluba “Granice rasta” početkom 70-tih kad je iskorištena za ocrtavanje moguće pesimistične ekološke budućnosti čovječanstva formirane prekomjernim i neobzirnim iskorištavanjem prirodnih resursa. Scenariji se od kraja 90-tih godina XX stoljeća koriste u mnogim državnim institucijama, tijelima, nevladinim organizacijama i forumima. Njihove vrste, namjene i krajnja svrha su s

² Van der Heijden, Kees (2005) *Scenarios. The Art of Strategic Conversation* (str. 113.-116) 2 izdanje Chichester: John Wiley and Sons Ltd- van der Heijden, 2005

promijenile i predstavljaju mozaik ponekad različitih formi predstavljanja budućnosti.³ Stoga precizna tipologija ove metode zahtijeva više prostora, ali će ovdje biti predstavljene osnovne crte.

1.2. Definiranje osnovnih koncepata i pojmova

U prvu generalnu podjelu metode scenarija možemo uvrstiti deskriptivne i normativne scenarije. Deskriptivni scenariji prezentiraju mogući budući slijed događaja i mogu poslužiti za upućivanje u slijed stvari u kontinuitetu. Normativni scenariji ciljaju svojim sadržajem na strategiju, političku akciju, intervenciju.⁴

Druga podjela scenarija je na prediktivne, eksplorativne i normativne scenarije i polazi od temeljnih pitanja na koja odgovara njihov ton i sadržaj. Prediktivni scenariji odgovaraju na pitanje “Što će se dogoditi?”, eksplorativni scenariji traže odgovor na pitanje “Što se može dogoditi?”, a normativni scenariji odgovaraju na “Kako se neki određeni cilj može postići?”.⁵

Neovisno o tipu i osnovnom pitanju na koje žele odgovoriti svi scenariji moraju sadržavati nekoliko bitnih karakteristika. Broj scenarija ne trebao prelaziti četiri scenarija koji se jasno razlikuju jedan od drugog jer se u protivnom gubi fokus osnovnog pitanja; moraju biti vjerojatni i dosljedni u izlaganju konačnih budućih situacija, kao i uzroka koji su do njih doveli. Tu se podrazumijeva razumljivost, relevantnost i unutrašnja povezanost sadržaja scenarija koji bi trebali uključivati sve moguće aspekte mogućih budućnosti.⁶

³ Chermack, Thomas J., Lynham Susan A., Ruona Wendy E. A. *A Review of Scenario Planning Literature* (2001) *Futures Research Quarterly* ljeta 2001 str. 5.-6.
<https://www.scienceimpact.mit.edu/sites/default/files/documents/Scenario%20PlanningA%20Review%20of%20the%20Literature.PDF> pristupljeno 14.12.2023.- Chermack i dr., 2001

⁴ van Notten, Philip W.F. , Rotmans Jan, van Asselt Marjolein B.A., Rothman Dale S. *An updated scenario typology* (str. 429.) *Futures* 35 (2003) 423–443 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016328702000903> pristupljeno 29.12.2023 - van Notten i dr., 2003.

⁵ Boerjeson L, Hoejer M, Dreborg K-H, Ekvall T, Finnveden G (2006) *Scenario types and techniques: towards a user's guide*. *Future* 38:723–739 citirano u Sardesai, Saskia; Stute, Markus; Kamphues Josef *A Methodology for Future Scenario Planning* str. 36.
https://www.researchgate.net/publication/348163509_A_Methodology_for_Future_Scenario_Planning pristupljeno 04.08.2023.- Boerjeson L. i dr., 2006.

⁶ van der Heijden, 2005., str. 156

Oblikovanje scenarija inicijalnu točku nalazi u analizi društvenog, tehnološkog, gospodarskog, ekološkog i političkog stanja entiteta (država, regija, kontinent, organizacija, kompanija itd.) koji je predmet projekcija. Podaci dobiveni analizom služe kao varijable koje se kombiniraju za kontekst interakcije faktora i evidenciju rezultata.⁷

Osnovni elementi metode scenarija su pokretačke snage, kritične neizvjesnosti i fabula scenarija. Pokretačke snage su fundamentalne sile ili preokreti u trendovima koji mogu promijeniti slijed događaja. Razumijevanje međusobnog djelovanja tih snaga dovodi nas do “sistemske strukture” teme koje obrađujemo. Kritične neizvjesnosti su odrednice događaja čiju prirodu, veličinu i posljedice ne možemo predvidjeti i one su okosnica izrade scenarija jer ih čine elementi koji su najneizvjesniji. Fabula scenarija je slijed događajnih interakcija pokretačkih snaga i unaprijed zadanih elemenata sa kritičnim neizvjesnostima.

U Republici Hrvatskoj metoda scenarija nije često primjenjivana u znanstvenim radovima, a na polju političkih znanosti je prisutna u nekoliko radova. Opći pregled metode scenarija prikazan je u stručnom radu Petre Radeljak Kaufmann “Kako se razvila i gdje se primjenjuje metoda scenarija”⁸ gdje je prezentiran razvoj metode scenarija i kraći pregled područja i ljudskih aktivnosti gdje se ona primjenjuje. Navedeni su primjeri uglednih svjetskih scenarijskih studija.

U radu Danijela Bačana “Formiranje i komparacija scenarija geopolitičkoga razvoja Zapadnog Balkana”⁹ suprotstavlja se povijesna, politička i društvena strukturiranost Zapadnog Balkana mogućnostima budućeg geopolitičkoga razvoja država regije. Primjenom metode ankete i metode Delfi stvorena su tri geopolitička scenarija za Zapadni Balkan- integrativni, euratlantski i status quo. U zaključku rada, komparacijom scenarija navedeno je da će geopolitičko stanje zemalja Zapadnog Balkana ostati u statusu quo. Metodom scenarija objašnjene su posljedice

⁷ van der Heijden, Kees, Bradfield, Ron., Burt, George., Cairns, George. and Wright, George. (2002) *The Sixth Sense: Accelerating Organizational Learning with Scenarios*. Chichester: John Wiley. str. 282, https://www.researchgate.net/publication/280194073_The_Sixth_Sense_Accelerating_Organizational_Learning_with_Scenarios20031Kees_van_der_Heijden_Ron_Bradfield_George_Burt_George_Cairns_and_George_Wright_The_Sixth_Sense_Accelerating_Organizational_Learning pristupljeno 22.06.2024.- van Der Heijden i dr., 2002.

⁸ Radeljak Kaufmann, Petra *Kako se razvila i gdje se primjenjuje metoda scenarija* Geografski horizont Vol. 61 No.2 2015 str. 7-13 <https://hrcak.srce.clanak/clanak/439448> pristupljeno 13.09.2023.- Radeljak Kaufmann, 2015.

⁹ Bačan, Danijel *Formiranje i komparacija scenarija geopolitičkoga razvoja Zapadnog Balkana* Hrvatski geografski glasnik Vol. 85 No. 1 2023 str. 127.-148, <https://hrcak.srce.hr/clanak/441644> pristupljeno 24.03.2024. -Bačan, 2023.

izbijanja konvencionalnog i nuklearnog sukoba između Indije i Pakistana u radu Darija Sršena “Prošlost budućnost indijsko-pakistanskih odnosa”.¹⁰

2. Kontekst odnosa SAD prema državama Jugoistočne Europe

2.1. Vanjska politika SAD

SAD su jedina supersila koja utječe u većoj ili manjoj mjeri na sve državne ili nedržavne aktere na planetu. Operativna sekvencijalnost vanjskopolitičkih pristupa američkih administracija i mikstura temeljnih koncepata realizma i liberalizma kao osnovnih pretpostavki odnosa Sjedinjenih Država s vanjskim svijetom¹¹ su nazivnici američke vanjske politike. SAD imaju primat u svjetskoj politici i u različitim konfiguracijama dirigiraju globalnim odnosima s tendencijom jačanja dominacije.

Globalna prevlast SAD je izazvana postavljanjem globalnog pariteta moći od strane država poput Ruske Federacije, Kine donekle i Indije, kao i ugrožavanjem vojnog i sigurnosnog integriteta Amerike djelovanjem međunarodnih terorističkih organizacija poput Islamske države i Al Qaide. Američki vanjskopolitički autoritet kopni i bujanjem kontroverzi oko postupanja američkih političkih elita vezano za izbijanje Globalne ekonomske krize 2007.-2008., pandemije COVID-19 i zbivanja za vrijeme i nakon izbora za predsjednika SAD 2020 godine. Za očuvanje najviših pozicija u svjetskom poretku SAD geostrateški ciljaju na dominaciju na dijelovima europskog i azijskog kontinenta pogodnima za neutralizaciju širenja utjecaja Ruske Federacije, Kine, Irana.¹²

¹⁰ Sršen, Darijo (2017.) *Prošlost budućnost indijsko-pakistanskih odnosa* Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju Vol. 4 No. 1 2017. <https://hrcak.srce.clanak/clanak/275740> pristupljeno 24.03.2024. - Sršen, 2017.

¹¹ navodi u odlomku su inspirirani u većoj mjeri navodima iznesenima u McCormick, James M. (2024) *American Foreign Policy and Process*, str. 260.-325. 7. izdanje, Cambridge University Press- McCormick, 2024.

¹² navodi u odlomku su u većoj mjeri inspirirani idejama iznesenima u knjizi Brzezinski, Zbigniew (2013) *Strategic Vision. America and the Crisis of Global Power* New York: Basic Books- Brzezinski, 2013.

Američki stratezi smatraju da ugroze prijete SAD-u na domicilnom teritoriju i njihovim interesima u bilo kojem dijelu planeta. Smatraju Kinu jedinim konkurentom koji ima stvarne sposobnosti narušavanja aktualnog svjetskog poretka, dok Ruska Federacija predstavlja neposrednu prijetnju sigurnosti u Europi i inicijator je nestabilnosti u drugim dijelovima svijeta. Regionalni akteri poput Sjeverne Koreje i Irana posjeduju tehnologije koje ozbiljno mogu naštetiti regionalnim saveznicima SAD-a.¹³

Kina agresivno nastupa na potkopavanju američkih interesa i savezništava u regiji Indo-Pacifika a što se posebno odnosi na njene aktivnosti usmjerene protiv Tajvana. Rusija predstavlja prijetnju SAD svojim nuklearnim potencijalom kao i težnjom za promjenom vlastitih državnih granica uporabom vojne sile, kao što se vidi na primjeru rata u Ukrajini. SAD će nastaviti podržavati Ukrajinu u njenom obrambenom ratu protiv Ruske Federacije i oštro će se suprotstaviti bilo kakvom narušavanju teritorijalnog integriteta bilo koje članice NATO Saveza.¹⁴

Američko prvenstvo u svjetskoj ekonomiji mogu ugroziti globalne ekonomske teškoće proizašle iz rasta dugova gospodarstava na svim kontinentima, poremećaja u opskrbi energentima i hranom i klimatskih šokova koji pogađaju sve dijelove svijeta. Upotreba i razvijanje novih tehnologija može značajno ugroziti demokratski poredak i njegove vrijednosti pa razvijanje generativne umjetne inteligencije i špijunskih softvera pojačava dezinformacije, zabludu i negativnu propagandu koju provodi niz zemalja.¹⁵ Američka strateška postavljanja u kontekstu globalne situacije jamče predanost NATO Savezu, odnosima sa EU, učvršćivanju savezništva unutar Quada- Australija, Indija, Japan i Sjedinjene Države, zatim sa ASEAN-om, Afričkom unijom i Organizacijom američkih država.¹⁶

¹³ The White House (2021) Internim National Security Strategic Guidance <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> pristupljeno 27.01.2024.- INSS Guidance, 2021.

¹⁴ Director of National Intelligence *Annual Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community* <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ATA-2024-Unclassified-Report.pdf> pristupljeno 28.04.2024.- DNI, 2024.

¹⁵ DNI, 2024., str. 27.

¹⁶ U.S. Department of State U.S. Agency for International Development *Joint Strategic Plan FY 2022 – 2026* str. 19. https://www.usaid.gov/sites/default/files/2022-05/Final_State-USAID_FY_2022-2026_Joint_Strategic_Plan_29MAR2022.pdf pristupljeno 28.04.2024.- USAID,2022

Ruska Federacija i Kina osiguravaju svoj utjecaj u Jugoistočnoj Europi izokrećući vrijednosti i shvaćanja suverenosti država, šireći dvosmislenosti i sumnju u aktualne multilateralne politike prisutne na tom prostoru i odgovarajući političke aktere od integracije u NATO Savez i u EU. U BiH ruski utjecaj pojačava etničke tenzije i ohrabruje Republiku Srpsku u nastojanjima na odvajanju o BiH. Na Kosovu Ruska Federacija radi na sprječavanju pristupa i članstva Kosova u međunarodnim organizacijama. Kina gleda u Jugoistočnoj Europi konekciju prema tržištu EU koju želi realizirati izgradnjom infrastrukturnih projekata u okviru programa „Pojas i put“. U pojedinim državama, a u Srbiji je u tome otišla najdalje, nastoji ojačati iliberalne političke aktere kao agente provođenja utjecaja.

Sukladno rezultatima politika Moskve i Pekinga, američke nadležne institucije predviđaju izbijanje ograničenih lokalnih etničkih sukoba na području Zapadnog Balkana i to između Srba i Albanaca na Kosovu, kao i između Srba i Bošnjaka u BiH, gdje je Milorad Dodik iz Republike Srpske označen kao glavni faktor nemira zbog potenciranog odcjepljenja Republike Srpske.¹⁷

SAD poduzima korake na konsolidaciji političke i sigurnosne situacije u svim državama Jugoistočne Europe. Američka vanjska politika je u tome najdalje otišla u podršci suverenim zahtjevima Sjeverne Makedonije i Kosova i otvaranju pregovora o realnom političkom sporazumu Srbije i Kosova. Formalizirati će se strateška suradnja SAD i Srbije, a SAD će raditi i na primanju Kosova u NATO Savez. U suradnji s EU, Sjedinjene države će biti fokusirane na forsirano prometno, energetska i telekomunikacijsko povezivanje država Zapadnog Balkana i na znatno povećana ekonomska ulaganja u ovaj dio svijeta.¹⁸

2.2. Jugoistočna Europa: vanjskopoličke pozicije

Jugoistočna Europa je regija koja geografskim položajem implicira geostrateške i geopolitičke interese niza međunarodnih aktera. Preko njenog ozemlja je najkraći kopneni prometni pravac s Bliskog istoka prema Apeninskom poluotoku i Srednjoj Europi; na njenim obalama su najbliže lokacije za kontrolu ulaza-izlaza iz Jadranskog mora i Crnog mora; preko njenog

¹⁷ DNI, 2024., str. 27

¹⁸ Hearing before the Subcommittee on Emerging Threats and Capabilities of the Committee on Armed Services United States Senate, september 17, 2019. *The Situation in Southeastern Europe* <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-116shrg47243/pdf/CHRG-116shrg47243.pdf> pristupljeno 20.02.2024.- CHRГ,2019.

kopna prolaze energetske tranzitni pravci i čvorišta iz Srednje Azije i Kaspijskog mora prema EU.

Države Jugoistočne Europe opterećene su djelovanjem niza faktora, a u najveći među njima su: instrumentalizirana kolektivna memorija o vremenski bližim ili povijesnim međusobnim vjerskim i nacionalnim sukobljavanjima i ratovima, paradigma limesa vjera i civilizacija kao nacionalnog izvanrednog stanja, veća ili manja društvena i gospodarska nestabilnost, nedozreli demokratski poredak i autoritarni politički mentalitet, tradicionalna nekritička vezanost uz pojedine europske i azijske regionalne sile, problematični bilateralni odnosi između država i minimalna realna multilateralna suradnja u okviru ove regije.

Paradržavne aspiracije organiziranog kriminala, importirani militantni islamizam, eksponencijalnost ilegalnih migracija, alarmantni tandem niskog nataliteta i visoke emigracije i nepredvidljivost klimatske situacije, kronološki su noviji faktori zarobljavanja Jugoistoka Europe.

Političke organizacije i aktivnosti pojedinih državnih i javnih institucija obilježavaju koncepti nacionalnih homogenizacija manifestirani u programima „Srpskog sveta“, „Velike Albanije“ i islamskih teritorija u Europi dominiranih od strane pojedinih azijskih regionalnih sila čime se derogiraju temeljna prava svih ostalih naroda u ovom dijelu Europe. SAD i EU kroz niz vanjskopolitičkih platformi provode operacionalizaciju koncepta privlačenja i okupljanja država Jugoistočne Europe zbog smanjenja mogućih daljnjih nestabilnosti. Fragmentiranost i kontrarnost vanjskopolitičkih diskursa država Jugoistočne Europe premošćena je svrstavanjem njihovog najvećeg dijela u strukturu NATO Saveza odnosno u aspirativnim ili punopravnim članstvom u EU.

Ruska Federacija i Kina nastupaju protiv integracija Jugoistočne Europe u zapadni politički i sigurnosni sustav problematizirajući njegove fundamente. Ruska Federacija preko pojedinih političkih stranaka, medija i utjecajnih pojedinaca u javnom prostoru predmetnih država širi nepovjerenje u nadržavne integracije, globalno deklarirane vrijednosti i autoritet državnih institucija, često ne postavljajući jasne alternative. Kina preko svojih državno dirigitiranih kompanija i banaka penetrira se kao kredibilni i benevolentni investitor u infrastrukturu i logistiku stvarajući neprincipijelni paritet zapadnim ulagačima prividno kompromitirajući ih kao eksploatatore i ignorante.

SAD se prema državama Jugoistočne Europe odnosi kao prema mozaiku deklariranih nacionalnih interesa i realnih situacija koje je potrebno komponirati u blok konsenzusa za

predstojeće političke i sigurnosne izazove. Strateški dokumenti američkih državnih institucija svakoj državi su dodijelili određenu poziciju i smjernice za daljnji razvoj odnosa.

Hrvatska uživa podršku SAD na zaštiti i osposobljavanju kritične infrastrukture od štetnih utjecaja Ruske Federacije i Kine. Hrvatska treba postati čvrsti američki partner u promociji euroatlantskih integracija i energetske sigurnosti prema državama Zapadnog Balkana. SAD smatra otvaranje LNG terminala na otoku Krku 2022. godine kao prvu fazu u neovisnosti prema ruskoj energiji kako za Hrvatsku tako i za sve druge države u Jugoistočnoj Europi.¹⁹

BiH u očima SAD ima veliku važnost za stabilnost i sigurnost u Jugoistočnoj Europi zbog mogućnosti da nekonstruktivni unutarnjepolitički i međunacionalni odnosi prerastu u mogući stvarni oružani sukob u toj zemlji. Institucije te države službeno deklariraju vrijednosti očuvanje suvereniteta i neovisnosti, nacionalnu ravnopravnost i pomirenje naroda kao one koje će najviše braniti. SAD smatraju nacionalizam i korupciju bosanskih političara kao dva fenomena koji u BiH mogu inicirati ponavljanje sukoba iz 1990-tih i stoga ih međunarodna zajednica treba nadzirati, a bosanskohercegovačko društvo učiniti solidarnijim i kohezivnijim.

20

Albanija manifestira snažnu predanost za političkom i vojnom suradnjom sa SAD-om. Postrojbe američkih oružanih snaga iz sastava Special Operations Forces (SOF) i Army's Security Forces Assistance Brigade (SFAB) su od 2022. godine stalno stacionirane na albanskom teritoriju.

Crna Gora mora štiti opredjeljenje političkih elita i običnih ljudi za integritetom članstva u NATO Savezu i putu u pristupanje EU od dubokih identitetskih podjela među Crnogorcima koje predimenzionira negativni utjecaj Ruske Federacije i Kine u toj zemlji.

Kosovo percipira prijepore sa Srbijom, podržanom od strane Ruske Federacije, kao glavni uzrok prijetnje sigurnosti zemlje, ali i sigurnosti i stabilnosti u cijeloj Jugoistočnoj Europi. Kosovska temeljna zabrinutost ogleda se u dekonstruiranju kosovske neovisnosti koje Srbija forsira ometanjem primitka Kosova u međunarodne i regionalne organizacije, promoviranjem

¹⁹ U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Croatia Approved: June 29, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Croatia_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.- ICS EUR Croatia, 2022.

²⁰ U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Bosnia and Herzegovina Approved: June 6, 2022 Reviewed and Updated: March 14, 2023* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Bosnia-and-Herzegovina_Public.pdf pristupljeno 09.02.2024.- ICS EUR BiH, 2023.

separatističkih zahtjeva na sjevernim dijelovima kosovskog teritorija i neopravdanom naoružavanju Srbije u želji za uspostavom regionalne hegemonije.²¹ Stabilnost Kosova može u znatnoj mjeri dovesti u pitanje teška gospodarska situacija u kojoj se zemlja nalazi, a koja se ogleda u rekordnoj nezaposlenosti, u potpunosti nerazvijenim gospodarstvom i visokim odljevom radno sposobnog stanovništva.

Srbija može ostvariti vidljivi društveni i opći napredak tek uključivanjem u članstvo EU, a osnovni preduvjet za to je normalizacija odnosa sa Kosovom.²² Srbija smatra Kosovo nelegitimno otcijepljenim dijelom svog teritorija i očuvanje kosovske neovisnosti smatra ugrozom svojih nacionalnih interesa. Republika Srpsku, entitet BiH, smatra objektom svojih vanjskopolitičkih akcija, te se čelništvo tog entiteta nelegitimno postavlja prema međunarodnom predstavništvu u BiH i vlastima u Sarajevu.²³

Sjevernu Makedoniju zabrinjava strano obavještajno aktiviranje na njenom teritoriju usmjereno na kompromitaciju članstva te države u NATO Savezu i kandidiranju za članstvo u EU. Država rizikuje narušavanje unutarnje stabilnosti od radikalizma i potencijalnih terorističkih napada. Izazivanje nestabilnosti može uzrokovati i spori gospodarski rast, djelovanje organiziranog kriminala i korupcija.²⁴ Sjeverna Makedonija je država koja je predmet malignog utjecaja Ruske Federacije i koja je pod velikim pritiskom neprincipijelnih ekonomskih pritisaka Kine.

Bugarska je najsiromašnija država EU u kojoj je korupcija, nizak životni standard i nerazvijeno gospodarstvo derogiraju demokratske institucije zemlje i moguće vanjskopolitički smjer zemlje. Negativni utjecaj ruske promidžbe, ilegalne migracije i organizirani kriminal prijete stabilnosti bugarskog društva. Veliki problem je još uvijek ogromna ovisnost Bugarske o uvozu

²¹ Zyra e Kryeministrit (2022) *Kosovo Security Strategy 2022-2027* <https://www.kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/2-Strategjia-e-Sigurise-e-Kosoves-ENG.pdf> pristupljeno 11.02.2024. - KSS, 2022.

²² U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Serbia Approved: April 8, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Serbia_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024. - ICS EUR Serbia, 2022.

²³ Ministarstvo odbrane Republike Srbije (2021) *National Security Strategy of the Republic of Serbia* https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/2021/Prilog2-StrategijaNacionalneBezbednostiRS-ENG.pdf - MODRS, 2021.

²⁴ Ministry of Defence of the Republic of North Macedonia (2020) *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia* <https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf> pristupljeno 29.04.2024. - MODMK, 2022.

energije iz Ruske Federacije što će se pokušati zamijeniti plinom iz domaćih nalazišta i djelomičnim prelaskom na nuklearnu energiju.²⁵

Grčka ima dugogodišnje političke nesuglasice s Turskom oko morske granice, političke krize na Cipru i pitanja ilegalnih migracija koje tendiraju ponekad do sukobljavanja vojnim sredstvima. Grčka je stožerna država tzv. Južnog plinskog koridora i aktivno je uključena u smanjenje ovisnosti o energentima iz Rusije. Projektirala je segment koridora-Transjadranski plinovod, lanac opskrbe plinom članica EU iz kaspijskog područja. Za energetske diversifikaciju država Jugoistočne Europe značajan je projekt Grčke i Egipta - GREGY Interconnector koji podrazumijeva proizvodnju električne energije iz solarnih elektrana u Egiptu i transport te električne energije podmorskim kablovima u Grčku i dalje u EU. Green Aegean Interconnector (GAI) transportira električnu energiju dobivenu iz solara iz Grčke u južnu Njemačku.²⁶

Rumunjska je aktivni izvoznik energije i radi na pospješivanju energetske neovisnosti država Jugoistočne Europe od uvoza ruskih energenata. Rumunjska će biti jedna od prvih korisnica američke nuklearne tehnologije Small Modular Reactor (SMR) što će je učiniti potencijalno predvodnicom u proizvodnji energije u ovom dijelu svijeta.²⁷ Najveći rizici za Rumunjsku proizilaze iz daljnje moguće eskalacije sukoba u Crnom moru između Ruske Federacije i Ukrajine i eskalacije u Moldovi u pokrajini Transistriji.

Turska gleda na Jugoistočnu Europu kao na kardinalnu vezu sa Europom i EU i ona će biti visoko na listi vanjskopolitičkih prioriteta.

Turska će morati povećati proizvodnju energije iz domaćih izvora i postupno svesti na najmanju moguću mjeru ovisnost o uvozu energije iz Ruske Federacije i Irana. U bližoj budućnosti će morati deskalirati granične sukobe sa Grčkom u Egejskom moru i Istočnom Sredozemlju.

²⁵ U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: BULGARIA Approved: April 7, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Bulgaria_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.- ICS EUR Bulgaria, 2022.

²⁶ Ministry of Foreign Affairs of Greece (2024) *International and Regional Energy Networks Energy Policy Goals – Collaborations* <https://www.mfa.gr/en/energy-diplomacy/> pristupljeno 11.02.2024. - MFAGR,2024.

²⁷ U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Romania Approved: April 14, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Romania_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024. - ICS EUR Romania, 2022.

3. Četiri scenarija razvoja vanjske politike SAD prema državama Jugoistočne Europe

3.1. Struktura scenarija

U nastavku rada izložit će se 4 eksplorativna scenarija vanjske politike SAD prema državama Jugoistočne Europe koji će prezentirati mogući alternativni razvoj događaja i pokušati odgovoriti na pitanje „Što se može dogoditi?“²⁸ U scenarijima će biti iznesene kvalitativne interpretacije podataka deduktivnom metodom.²⁹

Izrada scenarija će krenuti od kritičnih neizvjesnosti- moguća promjena pristupa američke vanjske politike nakon izbora 2024 . godina; mogući svršetak rata u Ukrajini i uvjeti i okolnosti primirja između Ukrajine i Ruske Federacije; reformiranje odlučivanja u EU i primanje novih članica iz Jugoistočne Europe; vanjskopolitički smjer Srbije i stabilnost budućih pozicija aktualnih političkih snaga na vlasti toj zemlji; ideološke, vanjskopolitičke i unutarnjepolitičke pozicije Turske; daljnja konfrontacija Kine sa SAD i njihovim zapadnim saveznicima.

Izrada scenarija će se temeljiti na analizi pokretačkih snaga:

političkih: utjecaj SAD oko političkog konfiguriranja i repozicioniranja država Jugoistočne Europe; hibridni utjecaji Ruske Federacije; procesi integracije i pridruživanja u EU; moguće otcijepljenje Republike Srpske od BiH; onemogućavanje neovisnosti Kosova od strane Srbije; paternalistički odnos Turske prema muslimanskom stanovništvu Jugoistočne Europe;

ekonomskih: ekonomska penetracija Kine; eksploatacija sirovina nužnih za zelenu tranziciju; financijska stabilnost i adaptibilnost država i privatnih osoba; ovisnost o uvozu nafte i plina; tranzicija na eksploataciju energije iz zelenih izvora;

tehnoloških: razvoj i povećanje primjene umjetne inteligencije; permanentna prisutnost cyber napada; razvoj cyber kriminala;

društvenih: ilegalne i legalne migracije, nacionalne i vjerske radikalizacije, sukobi u društvu oko favoriziranja ili nametanja određenih ideologija i društvenih vrijednosti; upotreba nasilnih

²⁸ Bjoerson i dr., 2006., str.36

²⁹ van der Heijden, 2005. str. 242.-257.

sredstava i aktivnosti u rješavanju društvenih i osobnih konflikata; starenje stanovništva; iseljavanje mladog i obrazovanog stanovništva; promjene u organizaciji poljoprivredne proizvodnje uslijed zelene tranzicije i klimatskih promjena; krize uzrokovane promijenjenim ritmom količine padalina i oscilacijama temperatura zraka.

U daljnjem tijeku izrade scenarija integrirati će se pretpostavljene i determinirane dimenzije kauzalnosti pokretačkih snaga i kritičnih neizvjesnosti. Svrha će biti selektiranje skupina varijabli, pretpostavke o logičnom i sistematskom razvoju njihovih međuodnosa i stvaranje strukture događaja koji će pretpostavljeno imati najveći utjecaj na odnose SAD-Jugoistočna Europa s onima koje će imati najveću neizvjesnost u pogledu rezultata.

U nastavku bit će izložene osnovne crte svakog od scenarija.

I. Scenarij „Tvrđava Jugoistočna Europa“

Ovaj scenarij će pokazati nastavak i jačanje snažne američke diplomatske i vojne prisutnosti u Jugoistočnoj Europi. SAD će konsolidirati podršku svojim politikama i u državama jugoistoka Europe čije vlade i velike političke stranke iskazuju rezerve prema SAD. Amerika će dominirati regijom kao jedina stvarna sila bez evidentne konkurencije apostrofirajući čvrste političke, gospodarske i društvene veze država koje je tvore. Ruska Federacija i Kina će odgovoriti ofenzivnijim akcijama hibridnog ratovanja, ali će njihova moć biti ograničena zbog dugog i iscrpljujućeg rata u Ukrajini i postizanja nepovoljnog primirja za Rusiju u ratu s Ukrajinom i velikog američkog pritiska oko Tajvana. Pojedine radikalne skupine pravoslavnih i islamističkih militantata pokušat će terorističkim akcijama u realnom i kibernetičkom prostoru narušiti stabilnost i usmjerenje ovih društava, ali ti akti, pored žrtava i materijalne štete, neće polučiti promjenu politika. EU će djelovati kao potpora angažmanu SAD-a zbog svoje zauzetosti oko debate oko unutrašnjeg funkcioniranja Unije, kao i zbog daljnjih sigurnosnih, obavještajnih i vojnih pozicioniranja protiv Ruske Federacije nakon postizanja primirja između Ruske Federacije i Ukrajine. Političke elite i javnost u Jugoistočnoj Europi će većim dijelom i u glavnim crtama prihvatiti američke diplomatske i vojne aktivnosti jer će one biti jamac za integraciju država Zapadnog Balkana u EU i za neograničeni pristup tržištu rada i financija EU za vlade i njihove građane. Građani ovog dijela Europe će izražavati uglavnom veliku podršku politici SAD i euroatlantskim integracijama zbog povećanja općeg društvenog bogatstva proizašlog iz određenog stupnja reindustrijalizacije za potrebe vojne industrije, energetske

infrastrukture i rudarstva. Gospodarske, političke i društvene napetosti će prouzročiti pojava opasne pandemije koja će izazvati velike ljudske žrtve i financijske gubitke u državama regije. Prisutnost organiziranog kriminala, ilegalnih migracija i korupcije će se nastaviti i dalje, ali njihovo političko problematiziranje i njihova percepcija bit će znatno umanjeni dojmom otvaranja novih političkih i društvenih perspektiva za Jugoistočnu Europu.

II. Scenarij „Balkanska krčma“

SAD u scenariju odlučno i kontinuirano podržava procese demokratizacije i ekonomske konsolidacije država Jugoistočne Europe, ali u tome nailazi na odlučni otpor određenih političkih snaga gotovo u svim njenim državama. U državama Jugoistočne Europe simultaniteta američkih, ruskih, turskih i kineskih i EU utjecaja prouzročiti će međudržavne napetosti, krize ustavnih i pravnih poredaka i unutardruštvene sukobe. Ruska Federacija, ohrabrena sklapanjem ugovora o primirju s Ukrajinom koji će biti relativno vojno nepovoljan za Ukrajince, okupit će pravoslavne države europskog Jugoistoka u političko-državni blok koji će pokazivati otvoreno neprijateljstvo prema SAD i EU. Kina, u eskalaciji sukoba sa SAD oko trgovinskih pitanja i oko Tajvana, će aktiviranjem svih diplomatskih i medijskih alata predstavljati svoju politiku kao jedino rješenje za kaotičnu i dezorijentiranu Jugoistočnu Europu i tako povećati svoj utjecaj na ovom području. Ozračje generalne konfrontacije u regiji udaljit će Jugoistočnu Europu od EU, koja je dovršila uspješnu unutrašnju reformu i homogenizaciju i neuspješno pokušava preuzeti inicijativu u ovom dijelu Europe od Amerike. Političke turbulencije i ekonomski bezdan radikalizirati će političku i društvenu scenu u svim zemljama, a dodatno će ih eskalirati vjersko utemeljeni terorizam i povećavanje ilegalnih migracija.

III. Scenarij „Jalta II“

Scenarij će pokazati mogući budući smjer prema kojem će SAD nastaviti diplomatski i vojno naglašeno podržavati samo pojedine, selektirane države Jugoistočne Europe. Teškoće u postizanju suglasnosti oko reforme EU i primirje u Ukrajini koje daje stratešku prednost ruskoj vojsci, pospješuju rusku promidžbu o „propasti Zapada“, „trijumfu iliberalnih i antidemokratskih vrijednosti“ i propagira potiskivanje Amerike iz Jugoistočne Europe. SAD utječe na pojedine vanjskopolitičke odluke vlada ovih država, dok gospodarski i društveni utjecaji pripadaju isključivo Ruskoj Federaciji i Kini. Američka civilna i vojna diplomacija,

potpomognute značajnim diplomatskim naporima EU, napeto se nadmeću s ruskim i kineskim vladinim i nevladinim subjektima za postizanje prevlasti u društvima europskog Jugoistoka koja su uzdrmana korupcijom, depopulacijom, deindustrijalizacijom i efektima klimatskih promjena. U jednoj manjoj regiji jedne od država bit će stvorena ultraradikalna islamistička paradržavna tvorevina koja će imati značajni utjecaj na islamski radikalizam u Europi i mir u Jugoistočnoj Europi.

IV. Scenarij „Igra olovkom na političkoj karti“

Scenarij prikazuje SAD u odlučnosti sveobuhvatnog, trajnog stabiliziranja Jugoistočne Europe iniciranjem i asistiranjem djelomičnoj promjeni državnih granica. Američka vanjska politika, u latentnom sukobu sa EU, preurediti će državne granice postojećih država inkorporiranjem teritorija u njihov sastav za koje su pokazane aspiracije u drevnim nacionalnim programima iz XIX. stoljeća. Ruska Federacija, Kina i EU će izgubiti utjecaj na europskom Jugoistoku; u javnom prostoru bit će prisutne samo preko odanih političkih grupacija koje će isticati pitanja međunacionalnog i međuvjerskog pomirenja i socijalnog položaja najširih slojeva stanovništva. U Jugoistočnoj Europi će se voditi manji rat na Kosovu. Iako SAD pospješuju izravna strana ulaganja u industriju, energetiku i infrastrukturu, mnogi gospodarski problemi će ostati neriješeni, a emigracija i depopulacija će se nastaviti.

3.2. Četiri scenarija

U nastavku su izložena sva četiri scenarija odnosa SAD prema država Jugoistočne Europe za razdoblje 2025.-2035.

3.2.1. Scenarij „Tvrđava Jugoistočna Europa“

U razdoblju 2025.-2035. godina SAD su na globalnom planu politički, gospodarski i vojno su suprotstavljene Ruskoj Federaciji i Kini. Ruska Federacija će i dalje za Washington predstavljati „stalnu i neposrednu prijetnju za regionalnu stabilnost u Europi i Euroaziji i izvor

globalne nestabilnosti³⁰ i nakon što će biti postignut sporazum o primirju u Ankari između Moskve i Kijeva. Sporazum će posredovanjem EU, SAD i Turske zaustaviti ratna djelovanja, ali će ostaviti politički i vojni „status quo“ između dvije zemlje s perspektivama novog rata. Posredno će taj sporazum staviti Rusku Federaciju u međunarodnu izolaciju nalik onoj koju je proživljavao SSSR u razdoblju 1917.-1939. godine. Kina počinje ograničavati svoje vojne i gospodarske operacije usmjerene protiv američkog globalnog utjecaja, ali šalje znakove američkim dužnosnicima da želi svoj utjecaj samo u dijelovima Azije, nekim dijelovima Afrike i donekle u svemiru, te da je odustala od utrke za globalnom prevlasti. SAD će u EU gledati političkog i gospodarskog partnera u razdoblju nestabilnog „mirenja“ Ruske Federacije i Ukrajine. EU će se truditi održavati formu suglasnosti s američkim primatom u odlučivanju u Europi zbog ratoborne Ruske Federacije nezadovoljne mirovnom pat-pozicijom iz primirja s Ukrajinom. Institucije EU će naglašavati potrebu reforme načina donošenja odluka na razini Unije preferirajući uvođenje većinskog odlučivanja. Vrhunac reforme odlučivanja će biti nakon izbora za europski parlament 2029. godine kad će se pojaviti prva politička snaga u svim državama Unije koja će biti za većinsko donošenje odluka.

Administracije SAD u vanjskoj politici prema Jugoistočnoj Europi imat će aktivnu ulogu. Odlučnim promicanjem bilateralnih odnosa SAD sa svakom pojedinom državom Jugoistočne Europe, te stvaranjem multilateralnog političkog, gospodarskog i vojnog foruma SAD-EU-Jugoistočna Europa, američka vanjska politika će preuzeti primat na prostoru od Jadranskog do Crnog mora.³¹ Američka politika na europskom Jugoistoku, u suradnji s EU, želi ograničiti ili čak eliminirati utjecaj Ruske Federacije i Kine političkom, ekonomskom i socijalnom konsolidacijom država te regije promicanjem demokratskih principa, vladavine zakona i vjerskom i ideološkom otvorenosti.³²

U vojnom pogledu SAD će proširiti i produbiti odnose sa svim državama Jugoistočne Europe. U Hrvatskoj će zrakoplovstvo SAD izgraditi veliku zračnu bazu za veliki broj zrakoplova i vojnog osoblja. Ispred obala Albanije i Rumunjske će mornarica SAD izgraditi umjetne otoke

³⁰ Director of National Intelligence „National Intelligence Strategy 2023“
[https://www.odni.gov/files/ODNI/documents/National Intelligence Strategy 2023.pdf](https://www.odni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2023.pdf) pristupljeno 23.09.2024. - DNI, 2023.

³¹ ta namjera američke vanjske politike je dominantna u raspravi pred američkim zakonodavnim vlastima i iznesena je u dokumentu „The Situation in Southeastern Europe“ Hearing Before the Subcommittee on Emerging Threats and Capabilities of the Committee on Armed Services United States Senate, September 17, 2019. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-116shrg47243/pdf/CHRG-116shrg47243.pdf> pristupljeno 24.09.2024.- CHRГ, 2019.

³² CHRГ, 2019.

na kojem će biti smještene pomorska i zračna baza s velikim brojem osoblja. U Rumunjskoj će biti prošireno nekoliko američkih baza kopnene vojske u kojima će smješteno nuklearno oružje i postrojbe svemirskih snaga SAD.

Američke brige oko diversifikacije snabdijevanja energentima država Jugoistočne Europe i smanjivanja ovisnosti o Ruskoj Federaciji, doživjet će nova iskušenja. Zbog niza faktora zelena tranzicija neće moći ispuniti sve potrebe za energijom u državama Jugoistočne Europe.³³ Tražit će se hibridna, prijelazna rješenja, a naporima američkih diplomata i europskih stručnjaka i realizacijom pune suradnje s lokalnim faktorima će u potpunosti proraditi postrojenja i logistika sustava za transport energije- „Trans Adriatic Pipeline” (TAP) i “Vertical Natural Gas Corridor”³⁴ čemu će se pribrojiti i maksimalizacija isporuke prirodnog plina Jugoistočnoj Europi s nalazišta Tamar i Leviathan blizu Izraela, nalazišta Aphrodite blizu Cipra i nalazišta Zohr blizu Egipta.³⁵ Time će 2029. godina biti upisana kao prva godina neovisnosti Jugoistočne Europe o isporukama energenata iz Ruske Federacije.

U sklopu američkih napora za gospodarskom konsolidacijom Jugoistočne Europe u američkim poslovnim krugovima početak će se s jakim financijskim injekcijama i promocijom izravnih stranih ulaganja u države regije s naglaskom na kupnju velikih luka na Jadranskom i Egejskom moru, zatim otvaranja tvornica za gospodarske sektore koji će biti povučeni iz Kine zbog narušavanja američko-kineskih gospodarskih odnosa kao i zbog znatnog skraćivanja dobavnih lanaca za transport tih proizvoda na tržišta ili na dodatnu obradu.³⁶ U poljoprivredi će u većini država biti pokrenuti veliki programi navodnjavanja poljoprivrednih površina, aktivnog skupljanja kišnice i prerade otpadnih voda za ponovno korištenje u kućanstvima i poljoprivredi. To će potaknuti velike debate i prve konkretne korake na reindustrijalizaciji Jugoistočne Europe. U srednjoročnom razdoblju će se smanjiti odljev radne snage iz Jugoistočne Europe u

³³ trenutne zapreke zelenoj tranziciji u Europi precizno su nabrojane u članku Dennison, Susi, Engström, Mats, Hobbs, Carla (2024) “*Winds of change: The EU’s green agenda after the European Parliament election*” <https://www.ecfr.eu/publication/winds-of-change-the-eus-green-agenda-after-the-european-parliament-election/> pristupljeno 20.09.2024.- (Dennison i dr., 2024).

³⁴ Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Energy Diplomacy, International and Regional Energy Networks, www.mfa.gr/en/energy-diplomacy/ pristupljeno 24.09.2024.

³⁵ International Crisis Group (2023) “*Rethinking Gas Diplomacy in the Eastern Mediterranean*” www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena-turkiye/240-rethinking-gas-diplomacy-eastern pristupljeno 24.09.2024. -Crisis Group, 2023.

³⁶ nedoumice i nedostaci vezani za trenutnu situaciju oko transporta i raspoloživosti kineskih industrijskih proizvoda na Zapadu navedeni su u članku Yue Zhang, Marina (2024) “*How Resilient Is China’s ‘World’s Factory’ To Supply Chain Shifts? – Analysis*” www.eurasiareview.com/20052024-how-resilient-is-chinas-worlds-factory-to-supply-chain-shifts-analysis/ pristupljeno 20.09.2024.- Yue Zhang, 2024.

“stare članice” EU, početi će se povećavati stopa nataliteta. Sredinom 30-tih godina XXI. stoljeća službene statistike će početi bilježiti smanjenje broja starih osoba u odnosu na novorođene osobe i u odnosu na mlado stanovništvo. Na inicijativu američke, njemačke i francuske gospodarske diplomacije i aktivnim operativnim uključivanjem više NVO-a, u gospodarstva Jugoistočne Europe će se početi masovno uključivati migranti s Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, te će se time drastično smanjiti protok ilegalnih migracija kroz tzv. “balkansku rutu”.

Američka ulaganja u regiju povećati će se i nakon otkrića znatnih količina rijetkih i traženih ruda i tvari u dubinama tla europskog Jugoistoka čija istraživanja i eksploatacija će prvbitno naići na veliki otpor stanovništva i dijela političara. Zbog moguće daljnje eskalacije socijalnih i političkih nemira, neka nalazišta nisu niti otpočela s eksploatacijom, a na nekim nalazištima će se primjenjivati tehnologije koje će u velikoj mjeri čuvati prirodni okoliš i standard nenarušavanja prirodnih struktura.

Gospodarski i društveni razvoj Jugoistočne Europe će doživjeti iznenadni zastoj zbog proglašavanja pandemije dotada nepoznate zarazne bolesti u razdoblju 2029.-2032. godine.³⁷ U prvim mjesecima pandemija će na jugoistoku Europe odnijeti velik broj ljudskih žrtava, a zaraza i tijek oboljenja će paralizirati gospodarstvo i zaustaviti društveni život. SAD i EU se zajednički angažirati na sprječavanju širenja pandemije. Ruska Federacija će tijekom operacija dezinformiranja stanovništva vezano za pandemiju i pokušaja kompromitiranja Sjedinjenih Država hakirati nekoliko stotina tisuća mobilnih uređaja korisnika u Jugoistočnoj Europi. Na hakirane uređaje ruski kibernetički operativci projicirati će snimke navodnog namjernog širenja zaraze u velikim urbanim središtima od strane agenata američkih tajnih službi. U jednom dijelu javnosti u pojedinim državama Jugoistočne Europe ruska kampanja će rezultirati nezadovoljstvom stanovništva protuzaraznim mjerama. Američka diplomacija i globalni mediji će provesti veliku kampanju u cilju suzbijanja ruskih dezinformacija

Ljudske žrtve i gospodarski zastoj uzrokovani djelovanjem opasne i brzošireće zarazne bolesti u velikoj mjeri će utjecati na šire društveno preispitivanje dotadašnjih političkih uređenja u Jugoistočnoj Europi.

³⁷ već danas se raaspravlja o pandemijama u bliskoj budućnosti Pringle, Eleanor (2024) „Bill Gates says the world is facing two options: A ‘major war’ or another pandemic in less than 30 years” www.fortune.com/2024/09/10/bill-gates-fears-major-war-global-pandemic/ pristupljeno 24.09.2024.- Pringle, 2024.

U Srbiji će 2029. godine, uz prešutnu podršku Veleposlanstva SAD, pojedini visoki dužnosnici SNS-a u suradnji sa jednim medijskim tajkunom povesti veliku kampanju kreiranu umjetnom inteligencijom za smjenjivanje Aleksandra Vučića s dužnosti predsjednika Srbije zbog nezadovoljstva upravljanjem zdravstvenom i gospodarskom krizom uslijed pandemije.³⁸ Kampanja će prouzročiti masovne prosvjede i to jedne pod vodstvom SNS-a, a druge pod vodstvom ujedinjene oporbe. Naposljetku brojniji prosvjednici SNS-a će prisiliti Aleksandra Vučića na odlazak s vlasti i na njegov odlazak iz Srbije. SNS će nakon Vučića okrenuti Srbiju maksimalnoj suradnji sa SAD te će javno proklamirati ograničavanje odnosa sa Ruskom Federacijom i Kinom. Ruska Federacija će u diplomatskoj i medijskoj kampanji optuživati političke partije Srbije za “predaju” SAD-u, te će preko dijelova srpskog vojnog i sigurnosnog sustava organizirati ubojstva nekoliko istaknutih srpskih političara.

Realni politički odnosi Srbije sa SAD će ipak ostati zategnuti jer nova srbijanska vlada (još uvijek vlada SNS-a) neće i dalje u punoj mjeri poštovati ljudska prava i slobodu medija, iako će na tom polju poduzeti mnoge medijske promidžbene akcije preko društvenih mreža i upotrebom umjetne inteligencije. Kina će nakon promjene smjera vanjske politike Srbije zahtijevati prijevremenu otplatu kredita koje su u prethodnom razdoblju kineski poslovni krugovi i državne banke dali Srbiji. Kineski financijski zahtjevi će djelomično biti sanirani hitnom financijskom pomoći MMF-a i Svjetske banke na preporuku američke diplomacije. Nova vlada SNS-a će snažno problematizirati sigurnosne incidente kosovskih snaga sigurnosti prema teritorijima pod srpskom kontrolom na Kosovu kao i počinjenje više teških terorističkih napada počinjenih od strane islamističkih radikalnih Albanaca u Srbiji. SAD će u cilju razrješenja situacije otvoriti međunarodnu konferenciju o Kosovu koja u danoj vremenskoj perspektivi neće uspjeti dogovoriti i nametnuti rješenja srpsko-albanskog sukoba.

Odlazak Aleksandra Vučića s vlasti u Srbiji će u Republici Srpskoj prisiliti vladajuću stranku “Savez nezavisnih socijaldemokrata” (SNSD), poljuljane unutarnje stabilnosti nakon iznenadne ostavke Milorada Dodika zbog zdravstvenih razloga i njegovog odlaska iz BiH, na otvaranje punog i iskrenog dijaloga s Hrvatima i Bošnjacima u BiH o razvoju BiH. SNSD će to morati činiti uz velike napore i političku promidžbu unutar srpskog korpusa u BiH jer će islamski džihadistički radikali izvesti niz terorističkih napada prilagođenim kemijskim oružjem na cijelom teritoriju BiH. Američka diplomacija će u suradnji sa EU inicirati održavanje

³⁸ predviđanja široke uporabe umjetne inteligencije u trenutnim izbornim procesima su iznesena u članku Sloan, Rob (2024) “How cybersecurity and AI will influence global elections in 2024” www.zscaler.com/cxorevolutionaries/insights/how-cybersecurity-and-ai-will-influence-global-elections-2024 pristupljeno 20.09.2024- Sloan, 2024.

konferencije svih relevantnih snaga u BiH i zainteresiranih država oko BiH na potvrđivanju i dogradnji Daytonskog sporazuma o BiH čije odluke će biti implementirane 2035. godine.

Bugarska je sljedeća država koja će proživjeti velike političke turbulencije. U Bugarskoj, koja će već biti zahvaćena velikom sušom u radoblju 2026.-2030. godine³⁹ (suša će zahvatiti i Grčku, Crnu Goru, Albaniju i Tursku), nadovezat će se pandemija nove nepoznate zarazne bolesti 2029.-2032. godine sa svim gospodarskim i zdravstvenim posljedicama. Pojavit će se ozbiljni problemi u snabdijevanju hranom gradskog stanovništva što će izazvati velike prosvjede i nemire. Državne institucije će, dotada potpuno imobilizirane stalnim provođenjem izbornih kampanjaparlamentarnih izbora, biti privremeno zamijenjene neformalnim, ali politički i represivno potentnim vijećem prozapadnih političara, javnih osoba i visokih vojnih časnika. Vijeće, koje je formalno dobilo rezerviranu podršku SAD i EU, će nakon nekoliko godina provesti parlamentarne izbore na kojima će pobijediti političke stranke koje podržavaju Bugarsku u euroatlantskim integracijama. Politička oporba, poticana i organizirana od strane Moskve, optuživati će državno bugarsko vijeće da je izbore provelo oslanjajući se na upotrebu umjetne inteligencije i upotrebom softverskih alata za stvaranje lažnih profila osoba.

Turska će također zbog suše i pandemije proći kroz razdoblje velikih unutrašnjih potresa koji će u srednjoročnom razdoblju revidirati njeno vanjskopolitičko djelovanje u Jugoistočnoj Europi. Za vrijeme pandemije Turska i njen cjelokupni politički život će u kraćem razdoblju biti obilježeni smrću predsjednika Recepta Tayyipa Erdoğana 2027. godine. Nakon Erdoğanove smrti izbit će nemiri u velikim gradovima, a naročito u Istanbulu, između naoružanih pristalica AKP-a i pristalica oporbenih političkih stranaka. Nakon kraćeg razdoblja ipak će biti formirana privremena vlada Turske posredovanjem SAD koja je nakon razdoblja od dvije godine održala slobodne izbore i referendum o ustavnim reformama čime je u potpunosti vraćen parlamentarizam u zakonodavnoj vlasti, a smanjen utjecaj islamizma u javnom životu. Nova turska vladaje dobila paket ogromne financijske pomoći od SAD za vojna pitanja i oporavak gospodarstva od suše, pandemije i inflacije.

Ovaj scenarij prikazuje nedvosmisleni, dominantni i vidljivi ulogu vanjske politike SAD u Jugoistočnoj Europi koja aktivno predvodi ili kanalizira političke procese. Zbog percepcije kreatora američke vanjske politike o strateškoj važnosti Jugoistočne Europe, utjecaj Ruske

³⁹ perspektive vezane za pristup vodi u Jugoistočnoj Europi mogu se vidjeti u članku Klippel Lara, Krusic, Paul J., Brandes, Robert, Hartl, Claudia, Belmecheri, Soumaya, Dienst, Manuel, Esper, Jan (2018) "A 1286-year hydro-climate reconstruction for the Balkan Peninsula" str.1218. Boreas, Vol. 47, pp. 1218–1229. <https://doi.org/10.1111/bor.12320>. ISSN 0300-9483. pristupljeno 24.09.2024.- Klippel i dr. 2018. str. 1218. +

Federacije i Kine će posrednim ili neposrednim američkim političkim akcijama biti smanjen što će rezultirati političkim vezivanjem zemalja regije za SAD, te samo relativnom političkom i gospodarskom stabilizacijom europskog Jugoistoka.

3.2.2. Scenarij „Balkanska krčma“

Američka vanjska politika i diplomacija nastoje kontrolirati globalna suprotstavljanja američkom utjecaju od strane Ruske Federacije i Kine. SAD će preko NATO-a nastojati očuvati stratešku prisutnost u Jugoistočnoj Europi kao element europske i globalne pozicioniranosti prema Ruskoj Federaciji i Kini.⁴⁰ Sigurnosna situacija će na europskom kontinentu biti ambivalentna s obzirom da će Ruska Federacija i Ukrajina sklopiti sporazum o primirju 2026./2027. godine, s tim da će perspektiva postizanja trajnog mirovnog sporazuma biti nesigurna. Sporazum o primirju će formalizirati crte razdvajanja ukrajinske i ruske vojske na ukrajinskom teritoriju kao privremene granice. Ruska vojska će očuvati relativnu stratešku prednost na svim dijelovima bojišnice, dok ruski politički vrh i ruska diplomacija aludiraju da je sporazumni prekid izravnih oružanih sučeljavanja s Ukrajinom samo privremena mjera u sklopu priprema za nastavak agresije.

Kina će iza 2028. godine demonstrirati odlučnost za otpočinjanje otvorenog vojnog sukoba sa SAD-om, a u gospodarskim i energetske pitanjima Peking će globalno oponirati svim zapadnim faktorima.

SAD će produbiti strateško partnerstvo s EU koja će uz teške rasprave djelomično riješiti pitanja oko jednoglasnog ili većinskog odlučivanja u institucijama Unije, kao i djelomičnu suglasnost oko vođenja zajedničke vanjske i financijske politike Unije.

Vanjska politika SAD prema Jugoistočnoj Europi će biti aktivna i usmjerena na širenje političkog, vojnog i gospodarskog utjecaja, ali prijam američkih akcija će biti ograničen, ometan i odbijan nametnutim objektivnim i unutrašnjim faktorima u državama regije. Ruska

⁴⁰ Holland, Emily J. (2023) „Strategic competition and basing in Central and Eastern Europe” “Brookings” February 2023, www.brookings.edu/articles/strategic-competition-and-basing-in-central-and-eastern-europe/ pristupljeno 24.09.2024.- Holland, 2023.

Federacija i Kina, zahvaljujući globalnoj situaciji i lokalnoj povijesnoj slojevitosti regije, uspjeti će dozirati doseg američke politike i svojim aktivnostima “balkanizirati” Jugoistočnu Europu.

Vojna suradnja SAD u Jugoistočnoj Europi će doći u iskušenje političkim odlukama pojedinih država čije vlade će biti naklonjene Moskvi i Pekingu. Parlament Crne Gore će donijeti odluku da ta država u razdoblju 2025.-2029. godine zamrzava članstvo u NATO-u. Kontroverzna odluka će biti inicirana od strane političkih stranaka naklonjenih Beogradu i Moskvi, a bit će opravdavana navodnim crnogorskim nezadovoljstvom zbog stava Saveza prema sigurnosnoj situaciji u Jugoistočnoj Europi. Republika Srpska će 2026. godine uvjetovati perspektivu ulaska BiH u NATO prelaskom Distrikta Brčko pod nadležnost Republike Srpske čim će izazvati teške rasprave u Jugoistočnoj Europi oko preustroja Daytonskog sporazuma i povezano s tim odgovornosti SAD.

Planovi SAD za drastičnim smanjenjem ovisnosti Jugoistočne Europe o uvozu plina i nafte iz Ruske Federacije će morati smanjiti svoju ambicije. Nakon ublažavanja sankcija Ruskoj Federaciji nakon postizanja primirja s Ukrajinom, ruske energetske kompanije će s većinom država Jugoistočne Europe sklopiti ugovore o isporuci plina i nafte po puno nižim cijenama od tržišnih. I pored inicijalnih koraka za trasiranje gospodarskog razvoja Jugoistočne Europe, SAD će biti suočene s otvaranjem ekskluzivne ekonomske zone Kine u Grčkoj i ekspanziji kreditiranja gospodarstva regije od strane kineskih banaka.⁴¹

Ambivalentna gospodarska i energetska situacija u Jugoistočnoj Europi će se odraziti na veliki odljev radno sposobnog stanovništva u države “stare Europe”, a povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom stanovništvu će se nastaviti ubrzanim tempom. Javne usluge-obrazovanje, zdravstvo, komunalne službe će u nekim regijama ovih država prestati postojati i doprinijeti će dodatnom iseljavanju mladog stanovništva.

Kina potaknuta političkim i gospodarskim nadmetanjima na europskom Jugoistoku u kojima će se stjecati laki bodovi, poduzet će više inicijativa u cilju projiciranja svoje moći. Kineske obavještajne strukture će medijskom kampanjom na društvenim mrežama započeti veliku kampanju za reindustrijalizaciju Jugoistočne Europe. Povećat će ulaganje u morske luke i

⁴¹ trenutna prisutnost kineskih poduzeća i banaka u komunikacijskim čvorištima Europe na primjeru Grčke i implikacije za budućnost objašnjena su u članku Comerma Calatayud, Laia “*The complex relationship between Europe and Chinese investment: The case of Piraeus*” Lau China Institute Working Paper 2023/ China in Focus www.kcl.ac.uk/lci/assets/china-in-focus-piraeus-paper-final.pdf pristupljeno 25.09.2024.- Comerma Calatayud, 2023

autoceste, a početkom 30-tih godina XXI. stoljeća će otvoriti najveću tvornicu električnih automobila u Europi.⁴²

Kineske aktivnosti u Jugoistočnoj Europi će simultano djelovati s klimatskom i s njom povezanom poljoprivrednom krizom. Početkom 30-tih godina XXI. stoljeća u više država će biti zabilježeni oružani sukobi stanovništva u ruralnim dijelovima zbog raspoloživih zaliha vode potrebne za navodnjavanje. Specijalizirane javne organizacije i privatne osobe će pokušati primijeniti više rješenja za probleme suše koja će u velikoj mjeri pogoditi poljoprivredu.

Odnosi u Jugoistočnoj Europi će iskusiti velike potrebe uslijed globalne financijske havarije iz sredine 20-tih godina XXI. stoljeća. Zbog povećanja tereta za državne proračune zbog financiranja rata u Ukrajini, zaoštavanja problema kupovine i transporta energenata iz Ruske Federacije u EU, carinskog rata između Kine, SAD i EU izbit će velika financijska kriza koja će imati epicentre u SAD i u Aziji, a u kratkom razdoblju dovesti će većinu država svijeta u stanje dubokih gospodarskih poremećaja. Jugoistočnu Europu će kriza teško pogoditi zbog smanjenja gospodarskih aktivnosti i pada tržišta rada u EU, ozbiljnog smanjenja dotacija iz specijaliziranih fondova EU i značajnog pada u turističkoj industriji zbog pada standarda u “bogatim” društvima EU.

Produbljivanjem globalne financijske krize Grčka i Albanija će proglasiti državni bankrot koji će uz dosta kontroverzi krajem 20-tih godina sanirati američki i europski financijski krugovi uz uvjet velikih gospodarskih i socijalnih reformi u te dvije države. Kad će grčka vlada javno objaviti predloženi program svjetskih financijskih krugova za izlazak iz bankrota, po cijeloj Grčkoj će izbiti val višetjednih prosvjeda protiv EU, SAD i MMF-a. Kina će predložiti vladama Grčke, Albanije i Sjeverne Makedonije (njena vlada je objavila stanje “predbankrota”) značajnu financijsku pomoć. Odmah nakon toga će na društvenim mrežama i gotovim svim medijima biti objavljeno priopćenje dotad nepoznate hakerske skupine koja je hakirala tajni dokument kineske vlade u kojem nudi pomoć grčkoj, albanskoj i sjevernomakedonskoj vladi, ali uz uvjet dvjestogodišnjih kineskih koncesija na morske, riječne i zračne luke i autoceste u tim trima državama. Vlada Albanije će odmah odbiti ponudu Kine, dok će vlade Grčke i

⁴² slutnje takvih kineskih planova u članku Da Silva, João (2024) “*EU hits Chinese electric cars with new tariffs*” www.bbc.com/news/articles/cy9z53qypko pristupljeno 19.09.2024.- Da Silva, 2024

Sjeverne Makedonije nekoliko mjeseci razvlačiti odluku o pomoći testirajući odnose sa SAD i EU.

Snage ekstremne ljevice u Grčkoj će pokrenuti gerilsku borbu protiv predstavnika državnih institucija u većim gradovima Grčke stavljajući im na teret “ekonomsku izdaju zemlje”, a u nekim ruralnim dijelovima Grčke će privremeno zavladatai manjim teritorijima. Novi grčki ekstremno desni pokret će izvesti nekoliko terorističkih napada s puno žrtava u Grčkoj na ilegalne migrante i tražitelje azila iz bliskoistočnih država koji su se tada nalazili na grčkom teritoriju. Pored toga, ekstremno desne snage izvesti će i terorističke napade na diplomatska predstavništva Turske i Bugarske za koje misle da su inicirali krizu u Grčkoj.

U Albaniji i na Kosovu će državna vlast zbog posljedica bankrota izgubiti kontrolu nad pojedinim područjima kojima će u potpunosti zavladatai skupine organiziranog kriminala koje će tamo predstavljati sad i jedinu vlast.

Srbija će nakon dramatičnih scena na ulicama nakon bankrota nekoliko velikih banaka objaviti da ima velikih problema s otplaćivanjem državnog duga. SAD i EU će ponuditi program oporavka, ali vlada Srbije to neće prihvatiti zbog obaveze davanja jamstava otplate u obliku rudnih bogatstava, šuma i poljoprivrednog zemljišta. Kina će ponuditi nudi jamstvo za plaćanje dugova Srbije s tim da će do sredine 30-tih godina neobjavljeno i nepriznato od srpskih vlasti postati vlasnik jednog dijela rudnih bogatstava i poljoprivrednog zemljišta.

Vlada Crne Gore će objaviti odluku, nakon javnog priznanja velikih proračunskih manjkova i otvorenih sumnji u mogućnost novog državnog zaduživanja za otplatu starih kredita, da će službeno sredstvo plaćanja umjesto eura državna valuta te zemlje biti jedna od kriptovaluta.

Na inicijativu i diplomatsku pripremu Turske, Katar će ponuditi značajna financijska sredstva za konsolidaciju financija BiH, Albanije, Kosova i Sjeverne Makedonije i rješavanje situacije bankrota tih država, ali pod uvjetom da ministri vanjskih poslova i ministri financija u vladama tih četiriju država budu imenovani na dužnosti tek nakon odobrenja Ankare i Dohe. Odmah nakon medijskih objava o ponudi Katara, Republika Srpska će najaviti otcijepljenje od BiH, a u Albaniji i Sjevernoj Makedoniji će izbiti veliki prosvjedi protiv aktualnih vlada. Nakon višemjesečnih snažnih diplomatskih pritisaka SAD, oštrih diplomatskih i javnih protesta Hrvatske, Srbije, Bugarske i Grčke, te nakon uličnog nasilja nemuslimanskog stanovništva u državama Jugoistočne Europe, taj prijedlog će biti i službeno odbijen.

Imajući na umu pokušaj rješavanja financijske krize, početkom 30-tih godina XXI. stoljeća SAD će, uz suglasnost i pomoć EU kao “manjeg partnera”, sazvati međunarodnu konferenciju o financijskoj pomoći i reformama fiskalnih politika u Jugoistočnoj Europi. U diplomatskoj i medijskoj pripremi konferencije, na koju će Washington i Bruxelles pozvati sve države Jugoistočne Europe, kao i Rusku Federaciju, Kinu i Katar, navesti će se potreba definiranja dugoročne financijske i gospodarske stabilnosti Jugoistočne Europe uz opći konzenzus, realne vizije i optimalnu pomoć rješenja kreiranih od umjetne inteligencije. Konferenciju će bojkotirati Ruska Federacija, Kina, Srbija i Bugarska zbog navodne eksploatacije tih država od strane financijskih institucija sa Zapada. Konferencija će se održati, a na njoj će sudjelovati i neovisni intelektualci i NVO iz država čije su vlade odbile službeno sudjelovanje.

Ruska Federacija će, kao politički odgovor na američke napore na sazivanju i održavanju konferencije o financijskoj pomoći i reformama u Jugoistočnoj Europi, sazvati konferenciju naroda (a ne vlada!) Jugoistočne Europe u cilju osmišljavanja nove perspektive za europski Jugoistok. Nakon uzavrele diplomatske i medijske razmjene između SAD-a, Ruske Federacije i država Jugoistočne Europe, kao i nakon medijske kampanje lažnih vijesti o dimenzijama pojedinačnih, izoliranih napada islamskih radikala na pravoslavno stanovništvo na Kosovu, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Bugarskoj, sazvati će se “Konferencija pravoslavlja Jugoistočne Europe”. Bit će pozvani svi pravoslavni narodi i skupine (a ne države) na sudjelovanje na konferenciji. Iz Rumunjske, Hrvatske, Crne Gore, Grčke i Sjeverne Makedonije ipak neće sudjelovati predstavnici i uglednici pravoslavne crkve i pravoslavnih udruženja koji su protivnici ruske pravoslavne hegemonije. Usvajaju se dokumenti o posebnoj suradnji pravoslavnih Slavena u Jugoistočnoj Europi pod vodstvom Moskve.

SAD će osuditi ekstremistički i sektaški karakter ovog ruskog projekta na europskom Jugoistoku i prvenstveno će diplomatski utjecati na sankcioniranje sudionika i sprječavanje islamskih ekstremista da održe okupljanje istog karaktera.

Scenarij prikazuje značajna nastojanja američke vanjske politike u cilju stabilizacije i konsolidacije Jugoistočne Europe od naslijeđenih problema i uslijed izbijanja dotad nepoznatih kriza. Američkim nastojanjima će konkurirati kreiranje kontroverznih političkih i sigurnosnih situacija od strane Ruske Federacije i Kine koje može dovesti u pitanje opravdanost i obujam američkog angažmana i perspective regije.

3.2.3. Scenarij “Jalta II”

SAD su u globalnoj “pat-poziciji” s Ruskom Federacijom i Kinom u nadmetanju u naoružavanju, razvoju visokih tehnologija, geopolitičkom pozicioniranju i zaposjedanju teritorija bogatih strateškim sirovinama.⁴³ Ruska Federacija će od Ukrajine iznuditi mirovni sporazum 2029. godine nakon što je prethodno ruska vojska zauzela sav ukrajinski teritorij s istočne strane rijeke Dnjepar, trećinu glavnog grada Kijeva i predgrađa grada Odesa na Crnom moru. Kina će uspostaviti odane režime u većini država Afrike i postat će glavni svjetski snabdjevač rijetkim strateškim sirovinama.

U Turskoj će nakon “dvorskog prevrata” i suspendiranja demokratskog poretka na vlast doći radikalna islamska skupina koja će projicirati pretenzije prema muslimanima na Bliskom istoku i u Jugoistočnoj Europi i pri tome će se pozivati i na započinjanje ratnih sukoba.

EU prolazi kroz snažne unutrašnje sukobe u raspravama oko proširenja na nove države članice iz Jugoistočne Europe, te na prava država članica oko prava odlučivanja u institucijama Unije. Od početka 30-tih godina XXI. stoljeća Unija će realno biti podijeljena na dva unutrašnja bloka što će dovesti u pitanje i formalno funkcioniranje njenih institucija, ali i zajedničkog tržišta.

SAD će vanjsku politiku u Jugoistočnoj Europi provoditi u kontekstu ograničavanja akcija i aktivnosti Ruske Federacije i Kine, a stvarni dosezi američke vanjske politike ostati će samo unutar njene sfere utjecaja u nekim državama europskog Jugoistoka.

SAD će presudno jačati vojne pozicije u Jugoistočnoj Europi. S će Rumunjskom početkom 30-tih godina XXI. stoljeća sklopiti sporazum o vojnoj suradnji koji će sadržavati dogovor o izgradnji desetak američkih vojnih baza na rumunjskom teritoriju, te smještanje strateškog nuklearnog oružja najnovije generacije. U istom razdoblju američka vojna diplomacija će s Hrvatskom ishoditi sporazum o podizanju nekoliko američkih vojnih baza na hrvatskom teritoriju s tim da će u Hrvatskoj biti smještena i velika baza za nadzor komunikacija za cijelu Istočnu i Jugoistočnu Europu.

Na gospodarskom i energetsom polju međunarodne financijske institucije i veliki dio američkih i europskih globalnih medija će promovirati gospodarski razvoj Jugoistočne Europe

⁴³ Schindler, Seth; Dicarolo, Jessica; Paudel Dinesh (2021) „*The new cold war and the rise of the 21st-century infrastructure state*” Transactions of the Institute of British Geographers, 2021;00:1–16.
www.researchgate.net/publication/352540563 The new cold war and the rise of the 21st century infrastructure state pristupljeno 25.09.2024.- Schindler i dr., 2021

temeljen na eksploataciji nalazišta novopronađenih rijetkih strateških sirovina te eksploataciji ugljikovodika primjenom novih metoda⁴⁴ Početak eksploatacije će u većini zemalja imati negativni utjecaj na okoliš, te će izazvati velike proteste u javnosti zbog velikog broja radne snage iz Azije i njihovih obitelji koji će raditi na eksploataciji, kao i zbog zagađenja, promjene okoliša i propasti poljoprivrede. Medijska promidžba u Jugoistočnoj Europi naklonjena Moskvi će za sve okriviti SAD u velikoj medijskoj kampanji. SAD će djelomično sačuvati svoje pozicije dodjeljujući velike trgovinske povlastice većini država Jugoistočne Europe, što će utjecati na povećanje izvoza u SAD i financijskih prihoda država regije.

Nakon desetljeća negativnog demografskog rasta, u državama Jugoistočne Europe će biti zamjetan rast nataliteta i trend povoljnijeg odnosa fertiliteta i nataliteta, što će biti rezultat demografskih mjera vlada, ali i povratka radne snage iz EU natrag u države regije zbog ekonomske krize u EU. Američka gospodarska diplomacija i predstavništva specijaliziranih agencija u Jugoistočnoj Europi će se zalagati za uvođenje osobnog zajamčenog dohodka za sve građane bez obzira na njihovo sudjelovanje u svijetu rada.

Političku atmosferu u regiji će početi obilježavati fenomen otkretanja od Zapada i zapadnih vrijednosti. Stanovništvo država Jugoistočne Europe će od kraja 20-tih godina XXI. stoljeća u većem opsegu početi pratiti društvene mreže i medije financirane od strane Ruske Federacije koji će kontinuirano slati medijske poruke o stagnaciji i propasti Zapada, dekadenciji zapadnih društvenih elita i namjernom zatiranju svih tradicionalnih vrijednosti. Pojavit će se više sektaških organizacija i kultova koje će se nasilnim putem boriti protiv prisutnosti američke i europske kulture.

Skretanje k autoritarizmu i ekstremizmu će biti naročito teško u nekim državama. Krajem 20-tih godina XXI. stoljeća skupine ilegalnih migranata inspirirane islamskim radikalizmom i tajno potpomognute od strane Turske staviti će pod svoju kontrolu nekoliko malih teritorijalnih enklava u BiH i Sjevernoj Makedoniji. Teritoriji enklava će biti manji područja opustjelih sela i pustih malih gradova ispražnjena demografskim padom i iseljavanjem u Zapadnu Europu. Na tim teritorijima će biti uspostavljen šerijatski zakon i s njega će se tiho iseliti cijelo nemuslimansko stanovništvo, a doseliti manji broj islamskih radikala iz cijele Europe. Vlade BiH i Sjeverne Makedonije će se ustezati od odlučnih akcija na uspostavi zakona na tim svojim

⁴⁴ trenutna situacija s rijetkim sirovinama u Europi iz koje se mogu povući utemeljene pretpostavke za budućnost u članku "The EU Critical Raw Materials Act" (2023) www.ert.eu/wp-content/uploads/2023/09/ERT-Expert-Paper-on-the-Critical-Raw-Materials-Act_September-2023.pdf pristupljeno 25.09.2024. - European Union, 2023

teritorijama zbog nedoumica i sukoba oko tog problema političkog vrhovništva tih zemalja i jako slabe popunjenosti policijskih i vojnih snaga ljudstvom zbog iseljavanja mladog stanovništva. Nakon snažnih pritisaka američke diplomacije i Bruxellesa, vlada Kosova će uporabom oružane sile spriječiti odlazak islamskih radikala s Kosova na teritorij islamističkih migrantskih enklava u BiH i u Sjevernoj Makedoniji. Republika Srpska u BiH je pozvala dragovoljce iz pravoslavnih zemalja da dođu oružjem štiti njen teritorij od navodne islamističke agresije iz migrantskih enklava. To će se u posljednji trenutak spriječiti intervencijom SAD-a i NATO-a. Medijski pritisci iz Ruske Federacije i Turske će također spriječiti aktivniju akciju SAD i Europe.

U Srbiji će krajnje desničarske stranke pokrenuti val prosvjeda protiv aktualne vlade koju će optuživati za nedovoljne pripreme obrane od “muslimanske agresije”, a to će biti u interpretaciji tih srpskih političkih snaga uspostava enklava ilegalnih migranata u Sjevernoj Makedoniji i BiH. Prosvjedi će biti potaknuti pojavom velikog broja postova s lažnih računa kreiranih od ruskih hakerskih skupina o uspostavi novih enklava ilegalnih migranata na granici Kosova i Srbije, a što će korisnike društvenih mreža desničarskih usmjerenja na pretjenu reakciju i nemire. Uslijed velikih urbanih nemira dijelovi vojske Srbije će ilegalnom upotrebom pozicije naoružane represivne formacije suspendirati ovlasti aktualne vlade Srbije, parlament, i predsjednika Srbije i uvesti će izvanredno stanje. Bit će imenovana nova vlada od strane vojnog vijeća visokih vojnih časnika koja će ubrzo za nemire i lažne vijesti o enklavama osuditi SAD i najaviti posebni ugovor o vojnoj zaštiti sa Ruskom Federacijom. SAD i EU će osuditi napad na demokraciju u Srbiji i privremeno pozvati američkog veleposlanika u Beogradu na konzultacije. Ruska Federacija će početkom 30-tih godina otvoriti dvije velike vojne baze na sjeveru i jugu Srbije.

Zaoštavanje sigurnosne situacije će inicirati da Bugarska početkom 30-tih godina XXI. stoljeća dobije nacionalističku vladu koja će početi izražavati negodovanje položajem Bugarske u EU i odnosom prema bugarskim nacionalnim interesima u NATO Savezu u odnosu na Tursku. Turska će početi s ekstremistički zahtjevima vezanima za političkom položaju turske i muslimanske manjine u Bugarskoj prijeteci secesijom južnih bugarskih područja, a što će dovesti do kratkotrajnog pograničnog rata Turske i Bugarske. Bugarska će optužiti SAD za iznimnu podršku Turskoj te će se obratiti za pomoć Ruskoj Federaciji koja će uspostaviti vojnu bazu u Bugarskoj.

SAD će asistirati i rukovoditi svladavanju nove, nezabilježene i visokosložene tehnološke havarije koja će dovesti u pitanje funkcioniranje društava Jugoistočne Europe. Amerika će pružiti veliku informatičku i financijsku pomoć vladi Grčke u umanjivanju posljedica općeg kibernetičkog zastoja uzrokovanog serijom stukturiranih kibernetičkih napada od strane ruskih i kineskih hakera koji će biti usmjeravani od strane obavještajnih službi tih zemalja. Opći kibernetički zastoj će onemogućiti sve djelatnosti javnih službi, gospodarstva i medija i paralizirati će sav javni život vraćajući ga po obilježijima u sredinu XX. stoljeća. Tijekom tog iznimnog kibernetičkog događaja doći će u pitanje opskrba hranom i energijom, komunikacije i javna i osobna sigurnost ljudi. Izbit će veliki nemiri u kojima će život izgubiti veliki broj ljudi, a javnost će za informatičku havariju optuživati američku politiku i uplitanje Ruske Federacije i Kine u Grčkoj.

U scenariju su izložene mogućnosti po kojima bi američka vanjska politika u Jugoistočnoj Europi mogla biti izložena neospornom pritisku Ruske Federacije i Kine, kao i utjecaju pojačanih lokalnih napetosti, a što bi prouzročilo ostanak američkog utjecaja samo u suženoj američkoj sferi na jugoistoku Europe.

3.2.4. Scenarij „Igra olovkom na političkoj karti“

SAD dominiraju globalnim odnosima zahvaljujući svojoj neupitnoj globalnoj gospodarskoj i vojnoj moći. Ruska Federacija će sa Sjedinjenim Državama normalizirati odnose nakon što će biti smijenjen i ubrzo ubijen Vladimir Putin 2030. godine. Putina će zamijeniti vijeće sastavljeno od visokih vojnih časnika i oligarha koji će formalno napustiti agresivne militarističke pozicije u vanjskoj politici. Ruska Federacija će s Ukrajinom sklopiti mirovni sporazum 2033. godine prema kojem će Ukrajina povratiti većinu okupiranih teritorija uz neke manje ustupke ruskoj strani u području Donbasa i na Krimu.

Kina će od 2026. godine prolaziti kroz velike socijalne nemire nakon gospodarskog sloma. Od 2032. godine nadalje Komunističke partije Kine će radikalno izgubiti političku i društvenu moć, a zemlja će neformalno biti podijeljena u više poluautonomnih cjelina u kojima će apsolutnu vlast nametnuti neizabrani lokalni civilni i vojni moćnici.

Turska će se nakon rata s Iranom i Sirijom, u kojem je izgubila istočne pokrajine države, okrenuti unutrašnjoj konsolidaciji i privremeno odložiti značajnije političke i vojne u Jugoistočnoj Europi, Bliskom i Srednjem istoku.

EU će se 2032. godine podijeliti na dvije zajednice država od kojih će jednu činiti članice koje su prije tvorile EEZ, a druge će tvoriti države Istočne Europe, te Hrvatska i Italija. Drugoj zajednici država će se ubrzo pridružiti Velika Britanija, Ukrajina i Bjelorusija.

SAD će aktivnostima vojne diplomacije 2035. godine realizirati primanje svih preostalih država Jugoistočne Europe u NATO Savez. Sjedinjene Države će proširiti mrežu vojnih baza, a s proizvođačima vojne opreme iz država regije sklopit će ugovore za proizvodnju komponenti oružja i vojne opreme za američke oružane snage.

U skladu s naporima na temeljnom revolucionarnom pristupu poljoprivrednoj proizvodnji u cilju napretka Jugoistočne Europe, USAID i druge američke organizacije će u suradnji s nekoliko europskih kompanija pokrenuti uzgoj GMO usjeva koji su u potpunosti otporni na bolesti i meteorološke oscilacije u gotovo svim državama regije. Također, na Jadranu, te na Jonskom i Egejskom moru američkom potporom će biti pokrenut uzgoj morskih organizama za široku uporabu u prehrambenoj i kemijskoj industriji te ekologiji. Američki poslovni krugovi će pokrenuti nekoliko velikih projekata solarnih elektrana, te nuklearnu elektranu temeljenu na fuziji u Grčkoj, a što će znatno poboljšati energetska situaciju u Jugoistočnoj Europi. Od kraja 20-tih godina XXI. stoljeća značajni postotak potrebe za energijom će biti podmirivan iz geotermalnih izvora.⁴⁵

Demografske prilike će se popraviti zahvaljujući nizu rezolutnih mjera većine vlada država europskog Jugoistoka inicirane od strane niza skupina za pritisak i NVO-a. Državne institucije u suradnji s poslovnim krugovima uvesti će nagrađivanje što duljeg ostanka u radnom odnosu posebnim dodacima na plaću u starijoj životnoj dobi. Eutanazija će postati zakonska obaveza za cijelu populaciju odgovarajuće životne dobi i zdravstvenog stanja. Također, uvesti će se enormne financijske dotacije i društvene beneficije za obitelji s više djece, te pretvaranje reproduktivnih prava u reproduktivnu obavezu za osobe koje će imati aspiracije za vršenje viših i visokih dužnosti u javnom i privatnom sektoru.

⁴⁵ perspektive o komercijalizaciji geotermalne energije mogu se iščitati u članku Pacheco, Marta (2024) „Hungary eyes EU consensus on geothermal energy future by end of year” www.euronews.com/green/2024/07/03/hungary-eyes-eu-consensus-on-geothermal-energy-future-by-end-of-year pristupljeno 20.09.2024. - Pacheco, 2024

Nakon primirja u Ukrajini 2033. godine, pripadnici paravojske iz ukrajinskih regija Donbas i Lugansk, te srpski dragovoljci koji su se borili na strani Ruske Federacije, će doći u Srbiju i Republiku Srpsku. Uz podršku nacionalističkih krugova iz Srbije i Ruske Federacije će početkom 30-tih godina XXI. stoljeća pripadnici proruske i srpske paravojske iz Ukrajine izazvati više oružanih incidenata protiv predstavnika institucija i nesrpskog stanovništva u BiH i na Kosovu. U BiH će njihove aktivnosti biti onemogućene od strane postrojbi NATO-a, dok će na Kosovu njihova djelovanja eskalirati u rat između prosrpskih paravojskih postrojbi i albanskih vojnih postrojbi uz nepriznatu asistenciju vojske Srbije. U ratna djelovanja će se uključiti i albanski dragovoljci iz Crne Gore, Albanije i Sjeverne Makedonije, bošnjački dragovoljci sa Sandžaka i iz Crne Gore, te manji broj ilegalnih migranata koji su se kretali tzv. „balkanskom rutom“. SAD ne žele izravno vojno intervenirati zbog normalizacije odnosa s novim post-putinovskim režimom u Moskvi, kao i zbog napete situacije na Tihom oceanu zbog sigurnosne i političke implozije Kine. Nakon otprilike godinu dana i velikog broja žrtava i razaranja, rat na Kosovu je prestao naporima američke diplomacije, kao i naporima novih zajednica „starih“ EEZ članica i istočnoeuropskih članica bivše EU.

Nakon rata na Kosovu SAD će biti napadane od strane niza medija i na društvenim mrežama od strane proruskih NVO organizacija za narušavanje mira u Jugoistočnoj Europi predbacujući Amerikancima krivnju za rat na Kosovu.

SAD će zbog smirivanja stanja i pokušaja trajnog rješavanja problema odnosa Kosova i Srbije sazvati međunarodnu konferenciju na kojoj će pored SAD sudjelovati sve države Jugoistočne Europe, te Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Poljska, Ruska Federacija i Turska. Tijek konferencije i pokušaj SAD za nametanje racionalnih rješenja bit će ometan od strane Ruske Federacije, Srbije i Kosova. Nakon nekoliko mjeseci konferencija će prestati s radom te se neće postići rješenje.

SAD će intenzivnom diplomatskom aktivnošću nakon neuspjeha konferencije nametnuti novo rješenje za sigurnost u Jugoistočnoj Europi koje će se sastojati u promjeni granica država. SAD će inicirati i mentorirati sporazum o sigurnosti i suradnji u Jugoistočnoj Europi koji će potpisati sve države regije, a njegovu provedbu će jamčiti Velika Britanija, Francuska, Njemačka, Poljska, Turska i Ruska Federacija. Sporazum o sigurnosti i suradnji u Jugoistočnoj Europi će propisati podjelu Kosova na albanski dio i pripajanje kosovskog područja naseljenog Srbima Srbiji. Kosovu će se pripojiti zapadni dijelovi Sjeverne Makedonije, te će Kosovo i Albanija tvoriti jedinstvenu državu na konfederalnim principima. Srbija će se ujediniti s Republikom

Srpskom, ali će morati odstupiti dijelove Sandžaka koji će s dijelovima BiH s većinskim bošnjačkim stanovništvom tvoriti jedinstvenu državu. Dijelovi Federacije BiH sa većinskim hrvatskim stanovništvom će se pripojiti Hrvatskoj. Iako će se državne granice promijeniti, u formalnom nazivlju i u medijskom prostoru svaka strana zasebno će svoj dio Kosova nazivati tim imenom pa će od tada pa nadalje postojati „dva Kosova“. BiH će postati pravna slijednica „stare“ BiH temeljene na Daytonskom sporazumu i koristit će identičan naziv države, iako će nastaviti postojati u promijenjenim granicama i s promijenjenim sastavom stanovništva.

Sporazumom o sigurnosti i suradnji u Jugoistočnoj Europi će se uspostaviti „vijeće sigurnosti“ čiji članovi će biti sve države potpisnice sporazuma. Na sjednicama tog tijela će se raspravljati sva pitanja od sigurnosnog značaja, kao i svi prijepori i nesporazumi među državama regije. Američka diplomacija je uspostavila i posebni fond za gospodarsku i financijsku pomoć državama europskog Jugoistoka koji će veliku pomoć davati Sjevernoj Makedoniji i BiH.

Scenarij pokazuje mogućnost velike sigurnosne krize u Jugoistočnoj Europi uzrokovane starim zaleđenim sukobom i negativnom utjecaju novonastalih sigurnosnih faktora izvan granica regije. Krize će SAD i drugi međunarodni čimbenici riješiti, za danas možda iznenađujućim načinom, reorganizacijom državnih granica, ali i uspostavom sustava regionalne sigurnosti i gospodarske potpore.

4. Zaključak

Scenariji prikazuju mogućnosti djelovanja vanjske politike SAD na stanje u Jugoistočnoj Europi u desetogodišnjoj perspektivi. Prikazana su četiri skupa vjerojatnih i mogućih situacija kreiranih ekstrapolacijom postojećih trendova i pokretačkih snaga. Prezentirane su domene realističnih interakcija triju polova- vanjskopolitičkih strategija SAD, akcija diktiranih gradacijom potencijala Ruske Federacije, Kine i Turske, te promjenjivom općom situiranosti Jugoistočne Europe.

Sadržaji scenarija eksplicitno prikazuju perspektive i forme promjene pristupa SAD Jugoistočnoj Europi u kontekstu globalne strateške situacije i strukture procesa u tom dijelu Europe i iz njih se može izdvojiti nekoliko točaka:

1. strateška pozicioniranost SAD u Jugoistočnoj Europi je kontinuirana, ali njena dinamika u odnosu na strateške suparnike na ovom području može biti promjenjiva jer ovisi o globalnim prilikama i kalkulaciji odnosa vanjskopolitičkih ideja u američkom političkom okružju;
2. države Jugoistočne Europe uslijed različitih utjecaja i okolnosti često hazardiraju u odnosima s Washingtonom iako su dugoročno upućene na suradnju sa SAD zahvaljujući operabilnosti i predanosti američke politike na postizanju stabilnosti i konstruktivnih vrijednosti;
3. dostignuća euroatlantskih integracija, principi globalne multilateralne suradnje i pozitivna bilateralna interakcija u Jugoistočnoj Europi mogu biti izazvani jačanjem utjecaja autoritarnih država, gospodarskim i sigurnosnim havarijama, te pokušajima političke i sigurnosne bagatelizacije prostora europskog Jugoistoka;
4. promjena režima u Ruskoj Federaciji, promjena vanjskopolitičkog smjera u Kini (i Srbiji!) i primirje ili svršetak rata u Ukrajini mogu značiti i nastavljanje ili uvećanje negativnih sigurnosnih i političkih procesa u Jugoistočnoj Europi usprkos naporima SAD i EU na iskorištavanju pozitivnih prilika koje bi se time ukazale;
5. dugotrajno zanemarivanje negativnih utjecaja vjerskih i nacionalnih fundamentalizama, gospodarskog razvoja i negativnih klimatskih promjena u Jugoistočnoj Europi može polučiti oružane konflikte i međudržavne vojne sukobe koje će SAD imati opcionalne, a ne trajne solucijske imperitive.

Sagledavanje perspektiva američke vanjske politike prema Jugoistočnoj Europi stoga ostaje imperativ promišljanja budućnosti država na tom prostoru i okvir za svaku buduću suradnju i otkrivanje novih mogućnosti povezanosti i međusobnih koristi.

5. Literatura

Knjige

Brzezinski, Zbigniew (2013) *Strategic Vision. America and the Crisis of Global Power* New York: Basic Books.

The CIA World Factbook 2023-2024 (2023) Skyhorse Publishing

Van der Heijden, Kees (2005) *Scenarios. The Art of Strategic Conversation* 2 izdanje Chichester: John Wiley and Sons Ltd.

McCormick, James M. (2024) *American Foreign Policy and Process*, 7. izdanje, Cambridge University Press.

Članci

Baćan Danijel *Formiranje i komparacija scenarija geopolitičkoga razvoja Zapadnog Balkana* Hrvatski geografski glasnik Vol. 85 No. 1 2023 str. 127.-148,
<https://hrcak.srce.hr/clanak/441644> pristupljeno 24.03.2024.

Boerjeson L, Hoejer M, Dreborg K-H, Ekvall T, Finnveden G (2006) *Scenario types and techniques: towards a user's guide*. Future 38:723–739 citirano u Sardesai, Saskia; Stute, Markus; Kamphues Josef *A Methodology for Future Scenario Planning* str. 36.
https://www.researchgate.net/publication/348163509_A_Methodology_for_Future_Scenario_Planning pristupljeno 04.08.2023.

Chermack, Thomas J., Lynham Susan A., Ruona Wendy E. A. *A Review of Scenario Planning Literature* (2001) Futures Research Quarterly ljeta 2001 str. 5.-6.
<https://www.scienceimpact.mit.edu/sites/default/files/documents/Scenario%20PlanningA%20Review%20of%20the%20Literature.PDF> pristupljeno 14.12.2023.

Comerma Calatayud, Laia “*The complex relationship between Europe and Chinese investment: The case of Piraeus*” Lau China Institute Working Paper 2023/ China in Focus
www.kcl.ac.uk/lci/assets/china-in-focus-piraeus-paper-final.pdf pristupljeno 25.09.2024.

Da Silva, João (2024) “*EU hits Chinese electric cars with new tariffs*”
www.bbc.com/news/articles/cy99z53qypko pristupljeno 19.09.2024.

Dennison, Susi, Engström, Mats, Hobbs, Carla (2024) “*Winds of change: The EU's green agenda after the European Parliament election*” www.ecfr.eu/publication/winds-of-change-the-eus-green-agenda-after-the-european-parliament-election/ pristupljeno 20.09.2024.

Director of National Intelligence *Annual Threat Assessment of the U.S. Intelligence Community* <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ATA-2024-Unclassified-Report.pdf> pristupljeno 28.04.2024.

“The EU Critical Raw Materials Act” (2023) www.ert.eu/wp-content/uploads/2023/09/ERT-Expert-Paper-on-the-Critical-Raw-Materials-Act_September-2023.pdf pristupljeno 25.09.2024.

Hearing before the Subcommittee on Emerging Threats and Capabilities of the Committee on Armed Services United States Senate, september 17, 2019. *The Situation in Southeastern Europe* <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-116shrg47243/pdf/CHRG-116shrg47243.pdf> pristupljeno 20.02.2024.

van der Heijden, Kees, Bradfield, Ron., Burt, George., Cairns, George. and Wright, George. (2002) *The Sixth Sense: Accelerating Organizational Learning with Scenarios*. Chichester: John Wiley. str. 282, https://www.researchgate.net/publication/280194073_The_Sixth_Sense_Accelerating_Organizational_Learning_with_Scenarios20031Kees_van_der_Heijden_Ron_Bradfield_George_Burt_George_Cairns_and_George_Wright_The_Sixth_Sense_Accelerating_Organizational_Learn

Hellenic Republic, Ministry of Foreign Affairs, Energy Diplomacy, International and Regional Energy Networks, www.mfa.gr/en/energy-diplomacy/ pristupljeno 24.09.2024.

Holland, Emily J. (2023) „*Strategic competition and basing in Central and Eastern Europe*” “Brookings” February 2023, www.brookings.edu/articles/strategic-competition-and-basing-in-central-and-eastern-europe/ pristupljeno 24.09.2024.

International Crisis Group (2023) “*Rethinking Gas Diplomacy in the Eastern Mediterranean*” www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/east-mediterranean-mena-turkiye/240-rethinking-gas-diplomacy-eastern pristupljeno 24.09.2024.

Klippel Lara, Krusic, Paul J., Brandes, Robert, Hartl, Claudia, Belmecheri, Soumaya, Dienst, Manuel, Esper, Jan (2018) “*A 1286-year hydro-climate reconstruction for the Balkan Peninsula*” str.1218. *Boreas*, Vol. 47, pp. 1218–1229. <https://doi.org/10.1111/bor.12320>. ISSN 0300-9483. pristupljeno 24.09.2024.

Ministarstvo obrane Republike Srbije (2021) *National Security Strategy of the Republic of Serbia* https://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/2021/Prilog2-StrategijaNacionalneBezbednostiRS-ENG.pdf

Ministry of Defence of the Republic of North Macedonia (2020) *Defence Strategy of the Republic of North Macedonia* <https://www.mod.gov.mk/storage/2021/06/Defence-Strategy-of-the-Republic-of-North-Macedonia.pdf> pristupljeno 29.04.2024.

Ministry of Foreign Affairs of Greece (2024) *International and Regional Energy Networks Energy Policy Goals – Collaborations* <https://www.mfa.gr/en/energy-diplomacy/> pristupljeno 11.02.2024. (MFAGR,2024)

„*National Intelligence Strategy 2023*” https://www.odni.gov/files/ODNI/documents/National_Intelligence_Strategy_2023.pdf pristupljeno 23.09.2024.

van Notten, Philip W.F. , Rotmans Jan, van Asselt Marjolein B.A., Rothman Dale S. *An updated scenario typology* (str. 429.) *Futures* 35 (2003) 423–443 <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016328702000903> pristupljeno 29.12.2023

Pacheco, Marta (2024) „Hungary eyes EU consensus on geothermal energy future by end of year” www.euronews.com/green/2024/07/03/hungary-eyes-eu-consensus-on-geothermal-energy-future-by-end-of-year pristupljeno 20.09.2024.

Pringle, Eleanor (2024) „Bill Gates says the world is facing two options: A ‘major war’ or another pandemic in less than 30 years” www.fortune.com/2024/09/10/bill-gates-fears-major-war-global-pandemic/ pristupljeno 24.09.2024.

Radeljak Kaufmann, Petra *Kako se razvila i gdje se primjenjuje metoda scenarija* Geografski horizont Vol. 61 No.2 2015 7-13 <https://hrcak.srce.clanak/clanak/439448> pristupljeno 13.09.2023.

Schindler, Seth; Dicarlo, Jessica; Paudel Dinesh (2021) „The new cold war and the rise of the 21st-century infrastructure state” Transactions of the Institute of British Geographers, 2021;00:1–16.
www.researchgate.net/publication/352540563 *The new cold war and the rise of the 21st century infrastructure state* pristupljeno 25.09.2024.

Sloan, Rob (2024) “How cybersecurity and AI will influence global elections in 2024” www.zscaler.com/cxorevolutionaries/insights/how-cybersecurity-and-ai-will-influence-global-elections-2024 pristupljeno 20.09.2024.

Sršen Darijo *Prošlost budućnost indijsko-pakistanskih odnosa* Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju Vol. 4 No. 1 2017. <https://hrcak.srce.clanak/clanak/275740> pristupljeno 24.03.2024.

U.S. Department of State U.S. Agency for International Development *Joint Strategic Plan FY 2022 – 2026* str. 19. https://www.usaid.gov/sites/default/files/2022-05/Final_State_USAID_FY_2022-2026_Joint_Strategic_Plan_29MAR2022.pdf pristupljeno 28.04.2024. (USAID,2022)

U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Bosnia and Herzegovina Approved: June 6, 2022 Reviewed and Updated: March 14, 2023* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Bosnia-and-Herzegovina_Public.pdf pristupljeno 09.02.2024.

U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: BULGARIA Approved: April 7, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Bulgaria_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.

U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Croatia Approved: June 29, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Croatia_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.

U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Romania Approved: April 14, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_EUR_Romania_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.

U.S. Department of State *Integrated Country Strategy: Serbia Approved: April 8, 2022* https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/06/ICS_EUR_Serbia_Public.pdf pristupljeno 02.02.2024.

The White House (2021) Internim National Security Strategic Guidance <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> pristupljeno 27.01.2024.

Yue Zhang, Marina (2024) “How Resilient Is China’s ‘World’s Factory’ To Supply Chain Shifts? – Analysis” www.eurasiareview.com/20052024-how-resilient-is-chinas-worlds-factory-to-supply-chain-shifts-analysis/ pristupljeno 20.09.2024.

Zyra e Kryeministrit (2022) *Kosovo Security Strategy 2022-2027* <https://www.kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/10/2-Strategjia-e-Sigurise-e-Kosoves-ENG.pdf> pristupljeno 11.02.2024.

6. Sažetak i ključne riječi

Vanjska politika SAD u duljem vremenskom razdoblju ima aktivne odnose s državama Jugoistočne Europe i odlučno doprinosi demokratskom razvoju tog prostora i njegovoj adaptaciji euroatlantskim integracijama. Države Jugoistočne Europe su opterećene nacionalizmima, vjerskom netolerancijom i gospodarskom nerazvijenošću koje Ruska Federacija i Kina koriste za širenje svog političkog i gospodarskog utjecaja pomoću političke i sigurnosne destabilizacije udaljavajući time europski Jugoistok od SAD i svih afirmiranih međunarodnih institucija i asocijacija.

U SAD se u kontekstu aktualne izborne kampanje za predsjednika SAD propituju polazišta i ciljevi američke vanjske politike, dok se u Jugoistočnoj Europi s proklamiranim smjerom vanjskih i sigurnosnih politika antagoniziraju akteri utjecaja Moskve i Pekinga. Obje tendencije, implicirajući neizvjesnosti i dileme, pozivaju na sagledavanje budućih perspektiva odnosa SAD prema Jugoistočnoj Europi primjenom metode scenarija. Sagledavanje perspektiva američke vanjske politike prema Jugoistočnoj Europi je bitno zbog razvoja i unutrašnjeg stanja država i društava tog prostora, a što ovaj rad sugestivno i kreativno sagledava kroz metodu scenarija.

Prikazana su četiri moguća scenarija politike SAD prema Jugoistočnoj Europi temeljenih na postojećim trendovima i interakcije pokretačkih snaga u političkim i društvenim

možnostima. Eksplicira se da će pozicioniranost SAD u Jugoistočnoj Europi biti kontinuirana, ali promjenjiva, a da države europskog Jugoistoka mogu mijenjati svoju usmjerenost prema SAD-u zbog autoritarnih utjecaja i gospodarskog i sigurnosnog okruženja u Europi.

Ključne riječi: SAD, metoda scenarija, Jugoistočna Europa, budućnost, Ruska Federacija, NR Kina